

T.C.
BEYKENT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
PSİKOLOJİ ANABİLİM DALI
KLİNİK PSİKOLOJİ BİLİM DALI

**YETİŞTİRME YURDUNDA KALAN ÖĞRENCİLER İLE
AİLE YANINDA KALAN ÖĞRENCİLERİN SOSYAL
KAYGI DÜZEYLERİNİN KARŞILAŞTIRILMASI**

Yüksek Lisans Tezi

Tezi Hazırlayan:

Hayri Üveys MERALER

İSTANBUL, 2016

T.C.
BEYKENT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
PSİKOLOJİ ANABİLİM DALI
KLİNİK PSİKOLOJİ BİLİM DALI

**YETİŞTİRME YURDUNDA KALAN ÖĞRENCİLER İLE
AİLE YANINDA KALAN ÖĞRENCİLERİN SOSYAL
KAYGI DÜZEYLERİNİN KARŞILAŞTIRILMASI**

Yüksek Lisans Tezi

Tezi Hazırlayan:

Hayri Üveys MERALER

Öğrenci No:

130790116

Tez Danışmanı:

Yrd. Doç. Dr. Hüseyin EBADİ

İSTANBUL,2016

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “**Yetiştirme Yurdunda Kalan Öğrenciler İle Aile Yanında Kalan Öğrencilerin Sosyal Kaygı Düzeylerinin Karşılaştırılması**” başlıklı bu çalışmanın, bilimsel ahlak ve geleneklere uygun şekilde tarafımdan yazıldığını, yararlandığım eserlerin tamamının kaynaklarda gösterildiğini ve çalışmamın içinde kullandıkları her yerde bunlara atıf yapıldığını belirtir ve bunu onurumla doğrularım. 23.09.2016

Hayri Üveys MERALER

T.C.
BEYKENT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ
TEZLİ YÜKSEK LİSANS SINAV TUTANAĞI

23/09/2016

Enstitümüz *Psikoloji* Anabilim Dalı *Klinik Psikoloji* Programı yüksek lisans öğrencilerinden **130790116** numaralı **Hayri Üveys MERALER**' in "*Beykent Üniversitesi Lisansüstü Eğitim – Öğretim Yönetmeliği*"nin ilgili maddesine göre hazırlayarak, Enstitümüze teslim ettiği "*Yetiştirme Yurdunda Kalan Öğrenciler ile Ailesi Yanında Kalan Öğrencilerin Sosyal Kaygı Düzeylerinin Karşılaştırılması*" konulu tezini, Yönetim Kurulumuzun 06.09.2016 tarih ve 2016/35 sayılı toplantısında seçilen ve Taksim Yerleşkesinde toplanan biz jüri üyeleri huzurunda, ilgili yönetmeliğin (c) bendi gereğince (45) dakika süre ile aday tarafından savunulmuş ve sonuçta adayın tezi hakkında *oyçokluğu/oybirliği* ile **Kabul/Red veya Düzeltme** kararı verilmiştir.

İşbu tutanak, 4 nüsha olarak hazırlanmış ve Enstitü Müdürlüğü'ne sunulmak üzere tarafımızdan düzenlenmiştir.

DANIŞMAN
Yrd. Doç. Dr. Hüseyin EBADİ
(Beykent Üniversitesi)

ÜYE
Yrd. Doç. Dr. Filiz ŞÜKRÜ GÜRBÜZ
(Beykent Üniversitesi)

ÜYE
Yrd. Doç. Dr. Melek ASTAR
(Fatih Sultan Mehmet Üniversitesi)

TEŐEKKÜR

Çalışmanın planlanma aőamasında ve tamamlanmasında çalışma boyunca yardımını, desteğini benden esirgemeyen, her aőamasında sabırla yol gösteren danışman hocam **Yrd. Doç. Dr. Hüseyn EBADI'** ye teőekkürlerimi sunmayı bir borç bilirim.

Hayri Üveys MERALER

Adı ve Soyadı : Hayri Üveys MERALER
Danışmanı : Yrd. Doç. Dr. Hüseyin EBADİ
Türü ve Tarihi : Yüksek Lisans, 2016
Alanı : Klinik Psikoloji
Anahtar Kelimeler : Kaygı, Sosyal Kaygı.

ÖZ

YETİŞTİRME YURDUNDA KALAN ÖĞRENCİLER İLE AİLE YANINDA KALAN ÖĞRENCİLERİN SOSYAL KAYGI DÜZEYLERİNİN KARŞILAŞTIRILMASI

Bu araştırmanın temel amacı yetiştirme yurdunda kalan öğrenciler ile ailesi yanında kalan öğrencilerin sosyal kaygı düzeylerinin incelenerek karşılaştırılması ve sosyodemografik etkenler açısından farklılıkların incelenmesidir.

Tarama modeli olan bu çalışmada Liebowitz Sosyal Kaygı Ölçeği ve araştırmacının hazırladığı bir kişisel bilgi formu kullanılmıştır. Araştırmanın evrenini yetiştirme yurdunda yaşayan çocuklar ve ailesinin yanında yaşayan çocuklar oluşturmaktadır. Bu araştırmanın örneklemini 30'u ailesinin yanında yaşayan çocuklar ve 25'i yetiştirme yurdunda yaşayan çocuklar oluşturmaktadır.

Çalışmamızda elde ettiğimiz bulgulara göre ailesinin yanında yaşayan çocukların sosyal fobi düzeylerinin çok şiddetli olduğu görülmüştür. Ayrıca bu çocukların kaygı düzeyleri arttıkça; kaçınma düzeylerinde artmakta olduğu görülmektedir. Yetiştirme yurdunda yaşayan çocukların kaygı düzeyleri arttıkça; kaçınma ve sosyal fobi düzeylerinde artmakta olduğu görülmektedir.

Sonuç olarak kaygı düzeyi, kaçınma ve sosyal fobi düzeyleri arasında pozitif yönlü bir ilişkinin varlığı tespit edilmiştir. Elde edilen bulgular literatür ışığında değerlendirilmiş olup gerekli öneriler yapılmıştır.

Name and Surname :Hayri Üveys MERALER
Supervisor : Asist. Prof. Dr. Hüseyin EBADİ
Degree and Date : Master, 2016
Major : Clinical Psychology
Key Words : Anxiety, Social Anxiety.

ABSTRACT

THE COMPARISON OF THE STAGE OF SOCIAL ANXIETY OF THE CHILDREN WHO STAY IN AN ORPHANAGE AND THE CHILDREN WHO LIVE WITH THEIR PARENTS

The main purpose of this research is to compare the social anxiety levels of the children who live in the orphanage and the ones who live at their homes and to examine the differences by means of sociodemographic factor.

Leabowitz social Anxiety Scale and personal verse form which was prepared by the researcher was used in this study which is a scanning model. This study's context is formed with the children who live in orphanage and the children who live with their families. This study's sample is formed with thirty children who live with their parents and twenty five children who live in an orphanage.

According to the findings that we got from our study, it can be seen that the children who live with their parents have a severe condition of sociophobia. Once the anxiety of the children who live in an orphanage increases, their avoidance and sociophobia also increases.

As a result, it is detected that there is a positive directional relationship among the stage of anxiety, avoidance and sociophobia. The findings were evaluated in the light of literature and necessary suggestions were made.

İÇİNDEKİLER

	Sayfa No.
ÖZ	i
ABSTRACT	ii
TABLolar LİSTESİ	v
ŞEKİLLER LİSTESİ	vii
KISALTMALAR	viii

BÖLÜM I

GİRİŞ	1
1.1.Araştırmanın Amacı ve Önemi	2
1.2.Problem	2
1.3. Sayıtlar.....	3
1.4. Sınırlılıklar	3

BÖLÜM II

KURAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Ülkemizde Yetiştirme Yurdunda Kalan Çocukların Sorunları	4
2.2. Kaygı.....	6
2.2.1. Kaygının Tanımı	6
2.2.2. Kaygı Belirtileri	8
2.2.3. Kaygının Sebepleri	9
2.2.4. Kaygı Türleri.....	10
2.3. Kaygıyı Açıklayan Kuramlar	12
2.3.1. Psikanalitik Yaklaşım	12
2.3.2. Bilişsel Kuram ve Kaygı.....	14
2.3.3. Öğrenme Kuramı ve Kaygı.....	14
2.3.4. Bütüncül Kurama Göre Kaygı Kavramı	15
2.3.5. Biyolojik Kurama Göre Kaygı Kavramı.....	15
2.3.6. Varoluşçu Kurama Göre Kaygı Kavramı	15
2.3.7. İlişkiler Kuramına Göre Kaygı Kavramı	16

2.4. Kaygı Bozukluklarında Tedavi.....	16
2.5. Kaygı ve Depresyonun Üçlü Modeli	18

BÖLÜM III

YÖNTEM

3.1.Araştırmanın Modeli.....	19
3.2.Araştırmanın Evreni Ve Örneklemi.....	19
3.3.Verilerin Toplama Araçları	19
3.3.1. Kişisel Bilgi Formu (Kbf).....	19
3.3.2. Liebowitz Sosyal Fobi Belirtileri Ölçeği	20
3.4. Verilerin İstatistiksel Analizi	20

BÖLÜM IV

BULGULAR.....	21
----------------------	-----------

BÖLÜM V

TARTIŞMA VE YORUM

KAYNAKÇA.....	42
EKLER	47
Ek-1:Kişisel Bilgi Formu.....	47
Ek-2: Liebowitz Sosyal Fobi Belirtileri Ölçeği	48

TABLolar LİSTESİ

Tablo No:	Sayfa No:
Tablo 4.1: Araştırmaya Katılan Çocukların Çeşitli Değişkenlere İlişkin Dağılımı (n=55).....	21
Tablo 4.2: Ailesinin Yanında Yaşayan Çocukların Sosyal Fobi Ölçeğinin Alt Ölçeklerinden Aldıkları Puan Ortalamalarının Gruba Göre Dağılımı.....	22
Tablo 4.3: Yetiştirme Yurdunda Yaşayan Çocukların Sosyal Fobi Ölçeğinin Alt Ölçeklerinden Aldıkları Puan Ortalamalarının Gruba Göre Dağılımı.....	22
Tablo 4.4: Çocukların Nerede Yaşadığına Göre Grupların Sosyal Fobi Envanterinin Alt Ölçeklerinin Puanları Açısından “Mann Whitney U” Testi İle Karşılaştırılması	23
Tablo 4.5: Ailesinin Yanında Yaşayan Çocukların Cinsiyetlerine Göre Grupların Sosyal Fobi Envanterinin Alt Ölçeklerinin Puanları Açısından “Mann Whitney U” Testi İle Karşılaştırılması	24
Tablo 4.6: Yetiştirme Yurdunda Yaşayan Çocukların Cinsiyetlerine Göre Grupların Sosyal Fobi Envanterinin Alt Ölçeklerinin Puanları Açısından “Mann Whitney U” Testi İle Karşılaştırılması	25
Tablo 4.7: Ailesinin Yanında Yaşayan Çocukların Yaşları İle Çocukların Sosyal Fobi Envanterinin Alt Ölçeklerinin Puanları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi	26
Tablo 4.8: Yetiştirme Yurdunda Yaşayan Çocukların Yaşları İle Çocukların Sosyal Fobi Envanterinin Alt Ölçeklerinin Puanları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi	27
Tablo 4.9: Çocukları Yaşı ve Nerede Yaşadıklarına Göre Kaygı Alt Ölçeğinin Puanlarının İki Yönlü ANOVA Sonuçları	28
Tablo 4.10: Çocukları Yaşı ve Nerede Yaşadıklarına Göre Kaçınma Alt Ölçeğinin Puanlarının İki Yönlü ANOVA Sonuçları	29
Tablo 4.11: Çocukları Yaşı ve Nerede Yaşadıklarına Göre Sosyal Fobi Ölçeğinin Puanlarının İki Yönlü ANOVA Sonuçları	30
Tablo 4.12: Ailesinin Yanında Yaşayan Çocukların Kaygı, Kaçınma ve Sosyal Fobi Ölçeklerinden Aldıkları Puanlar Arasındaki İlişkinin İncelenmesi	31

Tablo 4.13. Yetiştirme Yurdunda Yaşayan Çocukların Kaygı, Kaçınma ve Sosyal Fobi Ölçeklerinden Aldıkları Puanlar Arasındaki İlişkinin İncelenmesi..... 32

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil No:

Sayfa No:

- Şekil 1.** Çocukların Yaşlarına ve Nerede Yaşadığına Göre Kaygı Alt Ölçeğinin Puanlarına İlişkin Diyagram 28
- Şekil 2.** Çocukların Yaşlarına ve Nerede Yaşadığına Göre Kaçınma alt Ölçeğinin Puanlarına İlişkin Diyagram 29
- Şekil 3.** Çocukların Yaşlarına ve Nerede Yaşadığına Göre Sosyal Fobi Ölçeğinin Puanlarına İlişkin Diyagram 30

KISALTMALAR

KBF : Kişisel Bilgi Formu

SPPS : Statistical Package for Social Sciences

BÖLÜM I

GİRİŞ

İnsanların çoğunda bulunan yaşamın sürdürülmesi ve kişinin çevresiyle uyumu için bir gereklilik haline gelen kaygı, yaşamın devamı için bireyde olması gereken bir duygudur. İnsanlar için gerekli olan kaygı belirli bir süreyi aşp fazlaca yaşanması durumunda kişide bazı olumsuzluklara yol açmaktadır. Bu olumsuzluklar kişinin çevresiyle olan ilişkilerini, günlük yaşam standardını, iş ve sosyal yaşamını gözle görülür bir şekilde bozmaktadır. Kaygı içsel sıkıntılar sonucu ya da kişinin dış çevresinden kaynaklanan sorunlarla anksiyete ve bunaltı gibi kavramlarla ifade edilip artık birey tarafından yaşamı tehdit eder hale gelen veya tehlike şeklinde algılanıp yorumlanan, herhangi bir durum karşısında yaşanan bir duygudur. Kaygıda hissedilen tehlikenin kaynağı bilinmemekle birlikte yaşanan duygu sırasında kişilerde, somatik fizyolojik (çarpıntı, nefes almada güçlük, hızlı hızlı nefes alma, boğuluyormuş gibi hissetme, kalp hızının artması, ellerde ve ayaklarda titreme, aşırı terleme gibi vb.) belirtilerin yanında psikolojik belirti olarak sıkıntı, heyecan, aniden akla gelen kötü bir şey olacaktıymış hissi gibi belirtiler de olabilmektedir (Tükel, 2000).

Çocuklar gelişimsel süreçlere bağlı olarak ta kaygı düzeyleri farklılaşır baş etme becerileri de bu çerçevede şekillenir. Küçük çocukların stresle baş etme de daha donanımsız oldukları aşikardır. Çocuklarda görülen kaygı düzeyindeki farklılıklarda, genlerin etkisi olduğu kadar çevresel faktörlerin de önemli bir etkisi vardır. Özellikle aile, çocuk ve ergenlerde görülen kaygı durumları üzerinde oldukça etkilidir. Ailelerin yanlış tutumları çocuklarda davranışsal sorunlara neden olabilmektedir. Erken dönemde çocuklukta bakım verenle iyi ilişki yaşamamış çocukların sonraki süreçlerde kaygı gibi sorunlar yaşadıkları bilinmektedir. Özellikle diğerleri ile kurduğu olumsuz ilişkiler kendine dair olumsuz benlik tasarımı çocukta özgüven yetersizliği yaratır. Anne ve babaların çocuklarında yetersizliğe sebep verebilecek ve toplumsal alanlarda çekilmeler yaratacak davranışlardan kaçınılmalı çocukların kendini ifade edebileceği alanlar yaratmalıdır.

Yetiştirme yurdunda yaşayan çocukların anne ve baba sevgisinden mahrum büyüdüklerini düşündüğümüzde bu çocukların yaşadıkları içsel süreçlerin onlarda

yarattığı etkilerin anlaşılması gerekmektedir. Bunlardan yola çıkarak yetiştirme yurdunda yaşayan çocukların ve ailesinin yanında yaşayan çocuklara sosyal ortamlarının farklı oluşu bu çocuklarda ne tür sorunlara sebep olduğunu saptamaya çalıştık.

1.1.Araştırmanın Amacı ve Önemi

Bu araştırmanın temel amacı yetiştirme yurdunda kalan öğrenciler ile aile yanında kalan öğrencileri arasındaki sosyal kaygı düzeylerinin incelenerek karşılaştırılması ve sosyodemografik etkenler açısından farklılıkların incelenmesidir.

1.2.Problem

Yetiştirme yurdunda yaşayan öğrenciler ve aile yanında yaşayan öğrencilerin sosyal kaygı düzeyleri ve sosyodemografik etkenler açısından anlamlı farklılık var mıdır?

Alt Problemler:

1. Ailesinin yanında yaşayan öğrencilerin sosyal fobi düzeyleri yüksek midir?
2. Ailesinin yanında yaşayan öğrencilerin kaçınma ve kaygı düzeyleri yüksek midir?
3. Yetiştirme yurdunda yaşayan öğrencilerin sosyal fobi düzeyleri yüksek midir?
4. Yetiştirme yurdunda yaşayan öğrencilerin kaçınma ve kaygı düzeyleri yüksek midir?
5. Yetiştirme yurdunda yaşayan öğrencilerin ve ailesinin yanında yaşayan öğrencilerin sosyal fobi düzeyleri farklı mıdır?

1.3. Sayıtlar

1.Araştırmanın örneklem grubunun evreni temsil ettiği varsayılmıştır.

2.Araştırmaya katılan çocukların, Sosyodemografik Bilgi Formu ve Liebowitz Sosyal Kaygı Ölçeği'nde yer alan soruları içtenlikle ve gerçek durumlarını yansıtacak şekilde cevapladıkları varsayılmıştır.

3.Araştırmada kullanılan Sosyodemografik Bilgi Formu'nun katılımcıların sosyodemografik özelliklerini; Liebowitz Sosyal Kaygı Ölçeği'nin; kişilerin kaygı ve fobi düzeylerini ölçtüğü varsayılmıştır.

1.4. Sınırlılıklar

1. Bu araştırma ortaokul çağında olan 55 çocuktan toplanan verilerle sınırlıdır.

2. Çocukların, sosyodemografik bilgilerine ilişkin veriler, Sosyodemografik Bilgiler Formu'nun ölçtüğü özelliklerle sınırlıdır.

3. Çocukların, sosyal kaygı düzeylerine ilişkin veriler Liebowitz Sosyal Kaygı Ölçeği'nin ölçtüğü özelliklerle sınırlıdır.

BÖLÜM II

KURAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Ülkemizde Yetiştirme Yurdunda Kalan Çocukların Sorunları

Ülkemizde bulunan korunma ihtiyaçları olan çocuklara yapılan hizmetlerin çoğunluğu yetiştirme yurdu ve çocuk yuvaları kapsamında sürdürülmektedir. Bu kuruluşlarda verilen hizmetlerin çok pahalı ve verimsiz olmasından kaynaklı olarak burada yaşayan çocuklara saklanması gereken hizmetleri karşılayamamaktadır. Bu çocuklar için istenilen düzeyde yararlar sağlamayan bu kuruluşlar bu çocukların sevgi, şefkat ve özel ilgi kapsamında ki ana ihtiyaçları bu kurumlarda doyurmakta mümkün olmadığından ve bu kurumlarda ebeveyn yoksunluğun ortaya çıkarttığı uyum sorunları ve kişilik problemleri tüm gelişim süreçlerinde artarak süreklilik göstererek devam etmektedir (Erkan ve ark. 2002). Sevgi yetersizliğinin çocuğun kendisine olan saygısını azaltarak bu duygusunun gelişimini olumsuz etkiler. Aşırı sınır koyma çocuklarda otonom ve özgür davranışları ve toplumsal alandaki yeterlilik potansiyelini engel olarak ortaya çıkar. Neticede tüm bu sorunlar kişinin yaşamında karşı karşıya geleceği olumsuz yaşantılar sonucu stresle başa edebilmesini ve onun bu durum kapsamında uyumuna olumsuz bir biçimde etkide bulunur (Hamarta, 2009).

Çocuğun kişilik yapılanmasına olumsuz tesirde bulunan fazlaca faktörlerin varlığı istenmeyen bir durum olarak karşımıza çıksa da bu istenmedik durumlar varlığını devam ettirmektedir. Bunlardan birisi, sosyoekonomik düzeyin yetersizliğidir. Ekonomik bakımından sorunu olan aileler çocukları diğer çocuklara oranla kendilerini arkadaşlar çevresinde ve sosyal ortamlarda rahatsız hissettiklerinden, toplumsal yaşamdan kaçış arayan, anti-sosyal kişilik eğilimi gösteren bireyler olarak şekillenirler. Uzun süren yetersiz, dengesiz beslenme ve sevgi ve ilgiden yoksun olan bir sosyal ortamda büyümeleri bu çocuklarda güvensizlik ve değersizlik duygularını tohumunu atarak bu olumsuz duyguları ilerletir. Bunların sonucunda fazlaca endişelenen aşırı ve ürkek birey profili meydana gelmektedir (Kutlu, 1998).

Korunma ihtiyaçları olan çocuk, çevresinde bulunan kültürel, ekonomik ve toplumsal olarak kendilerinden üst yerde olduğunu düşündükleri kişilerle karşılaştırdığında yaptıklarında ve onlara oranla bir yer belirtirken kendi yaşamsal noktası için, bu yer genelde olumsuz ve memnun olmadığı bir yer olarak mevcudluk gösterir. Bu da çocuklarda aşağılık duygusu yaratarak onların kişiliğini olumsuz etkiler. Ayrıca, mekânsal şartların çok olumsuz olması bu çocuklarda uyum ve yaşamsal birçok soruna neden olur (Kutlu, 1998).

Korunmaya ihtiyacı olan çocukların Aile hayatını aratmayacak biçimde yaşamsal koşullar sunulması yatılı kurumların taşınması gereken en mühim özellikler arasındadır. Ülkemiz şartlarında bu imkanlardan bahsetmek pek mümkün olamamakla birlikte bu kurumlar düzenlenirken sahip olması gereken niteliklerde göz ardı edilmektedir (Akgün ve Kublay, 2012).

Ülkemizde her geçen gün gittikçe sayıları artan bu niteliksiz kurumlar modern ve insancıl eğitim anlayışına paralellik göstermemektedir. Yatılı kurumlarda çocuklara evrensel standartlarda olması ve bu çocukların toplumsal yaşama kazandırılıp kendine yeten bireyler olması gayesini taşıyan unsurlara sahip olmalıdır. Bu tarz kurumlarda hizmet veren personelin sayıca yeterliliği eğitim bakımından gerekli ve yeterli düzeyde olması için personelin eğitim ve fiziki koşullarının da sağlanmış olması gereklidir (Bayoğlu ve Puruçuoğlu, 2010).

Ana- baba ve onların çocuklarının bir araya gelmesiyle meydana gelen ve bu bireylerin duygu alışverişinin sağlayan kurum olan ailenin en önemli fonksiyonu çocuğun gelişimsel açıdan sekteye uğramadan yeterli ve mutlu bireyler olarak yetiştirilmesini sağlamaktır. Çocuklar aile ortamının içerisinde ilke eğitimlerini alır ve ilk toplumsal izlenimleri burada başladığından kişilik özellikleri bu kapsamda şekillenir. Aile yuvalarında yetiştirilen çocuklar yaşamsal bakımdan yaşamı anlayan, toplumsal uyumu iyi, kendini ifade edebilen bireyler olarak yetiştirilmelidirler. (Özdal ve Aral, 2005).

Zor zamanlarında aileler çocuklarının yanlarında yer alıp bu zamanları atlatmaları için onlara destek olmalı ve gerektiğinde onların davranışlarını hatta

yaşamsal önemli noktalar bakımından hayatlarını denetim altında tutmalıdırlar (Sübaşı, 2010).

Çocuğun kişiliğini ve cinsel kimliğini aile ortamında edindiği deneyimlerle oluşturur (Gülay, 2009). Temel toplumsal becerilerde bu ortamda elde edilir. Özellikle birey grup ilişkisi ve sergilenmesi gereken davranışlar aile ortamında kazanılır. Aile içi şiddet, boşanmalar, kazalar ve benzeri sorunlardan kaynaklı olarak çocuklar bakıma muhtaç kalabilirler. Anne ve babadan ayrı olmak ya da onları kaybetmiş olmanın yükünü kaldıracak düzeyde olmayan bu çocukların çok iyi koşullarda hayatlarını sürdürmeleri gerekmektedir (Levent ve ark., 2006).

Toplumun huzurlu ve iyi geleceğe sahip olması yetiştirdikleri çocukların yaşamsal niteliklerine bağlıdır. Çocuk içinde yaşadığı toplumun özelliklerine paralel olarak bilişsel, duyuşsal ve davranışsal bir varoluş geliştirirler. Bu da çocukların bedensel, ruhsal ve zihinsel bakımdan nasıl olduklarıyla yakından ilgilidir. Eğer toplumsal yaşam iyi ise bireysel yaşam da iyidir(Tüm kaya, 2005).

Olumsuz aile şartlarında olan çocukların uyum ve davranış sorunları vardır. Bu çocuklar eğitim hayatlarında sürekli sorun yaşayıp belirsiz bir tablo çizerler. Ciddi anlamda akademik sorunları olan bu çocuklar mutsuz ve umutsuz olurlar. Toplumsal bakımdan kendine yetmeyen bireyler olarak karşımıza çıkar (Özyürek ve Demiray, 2010).

2.2. Kaygı

2.2.1. Kaygının Tanımı

Kaygı kavramı çevre veya kişinin kendisine ait iç dünyasının neden olduğu tehlike ihtimali veya kişinin anlamlandırmasından kaynaklanan tehlikeli şekilde idrak edilen durumlar ile hissedilen duygu olarak tanımlanabilir. Kişinin her an tetikte olma durumu veya bir şey olabilme ihtimali hissinde olmasıdır. Başarı'nın düşüncesine göre genel olarak kişilerin çevresinde olan veya psikolojik durumlarının doğrultusunda ortaya çıkardığı hisler şeklinde ortaya konan kaygı bazı durumlarda normalleşmiş bir durum gibi görülmektedir. Kaygılı olma durumunun endişe veya stres yaratıcı yönü, kaygı durumunu negatif duruma getirmiş ve normal davranış

şekillerinden ayrı olarak normal olmayan davranış kategorisinin içinde değerlendirilmesine neden olmaktadır. Kaygının günlük hayat içerisinde hem de hayat içinde patolojik davranışlarda çok fazla etkisi bulunmaktadır. Bu nedenle psikolojiye ilgi duyan kişilerce çok fazla araştırılmıştır. Freud psikanalizin ilk kurucusu olarak kaygıyı egonun bir parçası olarak görmüştür. Freud korku, kaygı ve dehşet olgularını birbirinden ayırmaktadır. Freud'a göre kaygı duruma ait olmalıdır ve nesnesi bulunmamaktadır. Korku kavramının ise nesnesi bulunmaktadır.

Yüksel'e (2007) göre; normal ve patolojik, akut ve kronik kaygı şeklinde kaygının sınıflandırılması yapılabilir. Normal kaygı, bireyin bulunduğu çevreden gelen bazı etkinliklere karşı geliştirdiği kaygıdır. Sebepsiz yere oluşarak kişinin de saçma bulduğu kaygı ise nörotik kaygı çeşididir. Yoğun veya kısa süreli kaygılar olan akut kaygının yanı sıra daha az yoğun ve süresi belirsiz olan kaygı modeli ise kronik kaygıdır (TDK, 2014; AR 2014; Yüksel, 2007).

Emosyon teriminin içinde bulunarak onun belli bir boyutu olan kaygının sübjektif ve objektif belirtileri olmakla beraber ruhsal ve bedensel bir komplekstir. Ayrıca kaygı kavramı sıkıntı, bunalım, korku ve endişe kelimelerinin anlamlarını da bünyesinde bulundurur (Kocabaşoğlu, 2005).

Barlow'a (2002) göre kaygıyı değerlendirmeye başlamadan evvel korku ve kaygı terimleri arasındaki fark değerlendirilmelidir. Korkuyla kaygı arasında bazı psikologlara göre üç önemli fark bulunur. Bunlar:

- 1- Kaynak: Kaygının kaynağı belli değilken korkunun kaynağını bellidir.
- 2- Şiddet: Kaygıya göre korkunun şiddeti daha fazladır.
- 3- Süre: Korkuya göre kaygının devam etme süresi daha uzundur.

Psikologlar, bu farklılıklarla beraber korku ve kaygı arasındaki benzerlikleri de ele alarak korku esnasında oluşan fizyolojik oluşumların, kaygı sırasında da oluşabileceğini iddia etmişlerdir (Cüceloğlu, 1999).

Tükel'e (2000) göre; kişi için tehlikeli olabilen ve bir olay neticesinde yaşanan gerginlik, kaçınma, saldırma gibi duygu ve düşüncelere neden olan ve kişi

tarafından hoş olmayan bir duygu olarak açıklanan bu duyguya kaygı denir (Tezcan, 2011). Kaygı durumunda hissedilen tehdit, biyolojik bütünlüğü, duygusal bütünlüğü veya benlik saygısını içerir. Bireyin bir olay sonucunda kaygılanıp kaygılanmaması, onun savunma mekanizmalarını bu olaya karşı nasıl kullandığıyla ilgilidir (Öbekli, 2013, Sümer, 2008).

Kaygının özellikleri Koyuncu'nun (2015) Köknel'den (2004) aktardığına göre şöyledir:

1. Nahoş olup derde neden olan duygulanım hali.
2. Geleceğe yönelik beklentinin endişeli bir hal alması.
3. Öznel olarak olayların algılanarak anlaşılması ve duyumsanması durumu.
4. Bedensel açıdan gergin olma.
5. Ruhsal açıdan tedirgin ve panik olma.

Daha önceden bilgimizin olduğu, denenmiş, belirli bazı şeylerden yeni, bilinmeyen ve belirsiz şeylere doğru hareket ettiğimiz anlarda normal kaygı oluşur. Patolojik kaygı ise kişinin bir kaygıyı taşıyamaz duruma gelip savunma mekanizmalarını sıkça kullanması sonucu yaşanır (Tükel, 1997).

Genel kaygı yaşayan insanlar başka bir insanla karşılaşmak ya da tanışmak, bir yere gitmek, bir toplantıda bulunmak veya alışverişe gitmek gibi karşılaştıkları her durum ve ortamda kaygılanma eğilimi gösterirler. Başka bir kaygı türü olan özgül kaygı belirli durumlarda ya da ortamlarda yaşanmasıyla beraber kaygıya neden olan durum ve koşullar bittiğinde bu kaygı da son bulur (Tükel, 1997).

2.2.2. Kaygı Belirtileri

Kaygı Beck ve Emery'ye (1985) göre şu sistemleri etkiler; fizyolojik, duygusal, bilişsel, ve davranışsal. Belirtileri şunlardır (Ülev, 2014) :

Düşünce zorlukları: Işık'a (2006) göre bunlardan bazıları; konsantrasyon güçlüğü yaşama, kişinin hayatındaki önemli şeyleri hatırlayamaması,

nedenselleştirme güçlüğü, düşünmeyi kontrol edememe, objektif düşünme güçlüğü, dikkat dağınıklığıdır.

Duyusal belirtiler: Tükel ve Alkın'a (2006) göre bu belirtiler arasında aklın düşünceli ve bulanık olması, bireyin etrafındaki nesnelere uzakmış gibi veya bulanık olarak görmesi, aşırı uyanıklık durumu, etrafını normalde olduğundan farklı ve gerçek dışı görmesi, gerçek olmayan hislere kapılma durumu vardır (Işık, 2006).

Kavramsal zorluklar: Bunlar arasında; aklını kaybetme korkusu, bilişsel sapmalar, başa çıkamama korkusu, başkalarının olumsuz değerlendirebileceği korkusu, fiziksel zarar görme veya ölüm korkusu, kontrolü kaybetme endişesi sayılabilir (Yıldız, 1998).

Duyusal Belirtiler: Işık ve Taner'e (2006) göre bu belirtilerin bazıları; çaresizlik, korku, sinir, gerginlik, ürkme, tahammülsüzlük, tedirginlik, şaşkınlık, endişe, dehşete düşme, diken üstünde olmadır (Ülev, 2014).

Bilişsel belirtiler: Bu belirtiler arasında; zihnin bulanık, sisli ve şaşkın olması, nesnelere belirsiz ve uzak olması, çevrenin değişik ve gerçekdışı görünmesi sayılabilir. (Tükel ve Alkın, 2006).

Davranışsal belirtiler: Bu belirtiler arasında; ketlenme hali, hareketsiz kalma, kaçma ya da kaçınma, konuşmada yaşanan bozukluk, koordinasyon bozukluğu gibi durumlar söylenebilir (Tükel ve Alkın, 2006).

Fizyolojik belirtiler: Bu belirtilerden bazıları; çarpıntı hissi, kan basıncında olan artış, nefes almada yaşanan güçlük, göğüste oluşan sıkışma, halsiz olma, iştahsızlık, bulantı yaşaması, karın ağrısı, kaşınmadır (Tükel ve Alkın, 2006).

2.2.3. Kaygının Sebepleri

Sargın'a (1990) göre kaygının temelinde kişinin çocukluk yaşantısı bulunur ve kaygı kişinin çevresi ile ilişkilerinin bozulmasına neden olabilir. Kişide kaygının oluşma nedenleri arasında; çocukluk yıllarında yaşadığı aşırı reddedici, küçük düşürücü tutumlar, ebeveynlerinin ceza verirken cezaya eşlik eden davranışları ve

birbirine zıt istekleri; ergenlik döneminde karşılaştıkları alaylı tutumlar, kişinin ilk toplumsallaşma deneyiminde karşılaştığı itici ve küçük düşürücü davranışlar sayılabilir.

Tükel'e (2002) göre kaygının nedeni çocukluğa dayanır ve temelinde yanlış uygulanan eğitim vardır. Geçtan'a (1981) göre kaygı, çocuklukta çevredeki bireylerden model alınmakla beraber, empati yoluyla anneden çocuğa aktarılır.

Cüceloğlu (1998) kaygının oluşumundaki genellemeleri; kaygıya neyin neden olduğu veya hangi olay karşısında ne şekilde kaygılanacağımızı kültüre bağlayarak gerçekleştirir. Kaygının oluşumunda ona göre dört temel alt başlık bulunur (Koyuncu, 2015).

1) Desteğin çekilmesi: Çevrenin alıştığımız halinden farklı bir hale geçmesi sonucunda bazı kişiler kaygılanır (Elmas, 2010).

2) Olumsuz bir sonucu beklemek: Bir olayın sonucunun kötü olacağını düşünen kişi kaygılanır (Koyuncu, 2015).

3) İç çelişki: Kişi bir düşünceye inanıyor ve önem veriyorsa, yapılan bir davranışla arasında çelişki olduğunda kaygı şeklinde bir gerginlik hisseder (Koyuncu, 2015).

4) Belirsizlik: Kişi gelecekte ne olacağını bilemediği için kaygı duyar (Koyuncu, 2015).

2.2.4. Kaygı Türleri

Yüksel'e (2014) göre insanlarda tehlike veya tehdit barındıran durumlara karşı ortaya çıkan, gelecekle ilgili endişeleri içinde bulunduran ve bedensel reaksiyonlarla da kendini belli eden istenilmeyen duygulanım durumuna kaygı denir.

Spielberger, diğer kuramlardan farklı olarak daha sonraları 1966 yılında iki etkenli kaygı kuramında, sürekli kaygı ve durumluk kaygısı olmak üzere iki kaygı çeşidi olduğunu söylemiştir (Koyuncu, 2015):

Sürekli Kaygı: Kaygıyı yoğun yaşayan kişilerde bulunur ve kişinin kaygıya bağımlılığı söz konusudur. Kişi sürekli olarak gerçekleşen tehdit oluşturucu tehlikeli durumlara karşılık olarak sürekli bir kaygı reaksiyonu gerçekleştirir. Buna kronik kaygı da denilebilir (Özyurt ve Deveci, 2010). İçten kaynaklı olan sürekli kaygıyı dışarıdan gelen tehlikeler de etkiler. Normalde zarar vermesi imkansız durumları kişinin, tehlike ve kendisini tehdit ettiği şeklinde düşünmesinden dolayı hoşnutsuzluk ve mutsuzluk duygusu hissetmesidir. Kişinin eğer sürekli kaygı düzeyi yüksek ise her durumdan kolaylıkla incinebileceklerini ve kötümserliğe kapılabileceklerini söylemek hata olmaz (Tükel, 2002)

Speilberger'e (1966) göre, sürekli kaygının özelliklerini şunlardır (Özyurt ve Deveci, 2010):

- Durumluk kaygısına göre durağan ve sürekli haldedir.
- Kişilik özelliklerine göre şiddeti ve devam etme süresi değişir.
- Sürekli kaygı düzeyini etkileyen özelliklerden biri, kişiliğin kaygıya yatkın olmasıdır.
- Kişiden kişiye sürekli kaygı düzeyinin değişik olması, tehdide neden olan tehlikeli olayın algılanmasını ve yorumlanmasını farklılaştırır (Koyuncu, 2015).

Durumluk Kaygı: Gerilim ve huzursuzluk duygularının göstergesi olup kişinin stresli durumlar karşısında uyarılma hissetmesidir. Durumluk kaygısı bireylerin özel şeyleri tehdit kaynağı olarak algılaması sonucunda duygusal tepki şeklinde oluşur. Öznel korku olarak da tanımlanmasının nedeni, kişinin içinde bulunduğu stresli durum dolayısıyla hissettikleridir (Bilgin, 2010).

Otonom sinir sistemiyle ilgili belirtilere neden olan kaygı; huzursuzluk, rahatsızlık, tedirginlik gibi duyguları da bünyesinde barındırır. Bu kaygı çeşidi geçici olarak yaşanır ve genellikle tehlikeli bir sonuca neden olur (Köknel, 2004).

Speilberger'e (1966) göre, durumluk kaygının özelliklerini şunlardır (Köse, 2009):

- İçinde olduğu durumu kişinin tehdit edici, tehlike yaratıcı şekilde algılaması sonucunda meydana gelir.

- Bu durum elem veren bir duygu durumun meydana gelmesine neden olur.

- Algılanır haldeki duygulanım durumu aynı zamanda anlaşılır ve duyumsanır.

- Bilinç bu süreç boyunca uyanık ve haberdar haldedir.

- Sinir sisteminin görevinde değişmeler bulunduğunu gösteren belirtiler oluşur (Koyuncu, 2015).

Bireyin kaygı seviyesi yönünden genel yatkınlığına işaret eden sürekli kaygı, bu nedenle, kişisel bir özellik olmakla birlikte aynı zamanda da süreklidir. Genel yapısı itibariyle sürekli kaygı düzeyi yüksek olan bireyler, durumları tehlikeli veya tehdit edici olarak algılamaya ve kaygı denetimlemeye daha eğilimlidirler (şeker, 2014).

Spielberger'e (1972) göre durumluk kaygısı ise, bireyin kaygı düzeyindeki durumsal değişikliklere bağlı olarak oluşan geçici değişimlerdir. Duygulanım durumunun sürekliliği ve bireyin genel yatkınlığını yansıtır yansıtmaması bakımından durumluk ve sürekli kaygı birbirlerinden ayrılır (Ceylan ve Yazan, 2000). Ayrıca bunlara ek olarak, sürekli kaygı seviyesi yüksek olan bireyin durumluk kaygıya olan yatkınlığı da daha yüksek olabilir (Ceylan ve Yazan, 2000). Sürekli kaygının düşük seviyelerde olması Huang, Yang, Miao, Lu ve Zhu'a (2012) göre özsaygının da daha yüksek seviyelerde olmasıyla beraber daha canlı ve din olması ile de ilişkili olabilir (zyurt ve Deveci, 2010)

2.3. Kaygıyı Açıklayan Kuramlar

2.3.1. Psikanalitik Yaklaşım

Ruhbilim alanında kaygı kelimesi, Freud tarafından ilk kez dile getirilmiştir. Kaygıyı Freud ilk başlarda, içgüdü ve dürtülerden kaynaklanan gücün bastırılmasıyla meydana gelen bir durum olarak açıklamıştır. Freud bu görüşünü daha sonra değiştirerek, kaygının temelinde benliği (ego) görmüş ve kaygıyı benlikteki tehlikeli

durumu algılamasıyla ilişkilendirmiştir. Kaygının yok olması için bastırma düzeninin gelişmesi gerektiğini söylemiştir (Ceylan ve Yazan, 2000).

Kaygıyı kaynağı bakımından psikanalitik kurama göre dörde ayıran Öztürk ve Uluşahin'e (2011) göre süper ego kaygısı, iğdişlik (castration) kaygısı, ayrılık (seperation) kaygısı ve id kaygısı bu kaygı çeşitleridir.

Freud'a göre kaygının üç çeşidi vardır (Yaycı, 2000).

1. Objektif ve Gerçek Kaygı: Tehlikenin kaynağı kişinin dışında olup hayat boyu ara arada olsa yaşanması muhtemeldir.

2. Nörotik Kaygı: Tehlikenin nedeni kişinin içinde olup onun bastırılmış cinsel ve saldırgan duygularından meydana gelir.

3. Moral olarak Kaygı: Bireyin suçlu olma durumu hissettiği, çekinmeye benzer duyguların neden olduğu maneviyat olarak bir sıkıntı halidir. Kişinin düşünmesinde, duygusunda ve hafızasında yaşadığı karmaşa ve ayrı düşme neticesinde meydana gelir (Yaycı, 2000).

Otto Rank, her çeşit kaygının ve nevrozların başlangıcının doğum travmalarıyla ilişkisi olduğunu söyler. O'na göre kaygının temel nedeni "anneden ayrılma" olan doğum travmasıdır (Ceylan ve Yazan, 2000).

Yelkenci'ye (2009) göre kaygının nedeni Adler için aşağılık duygularıdır. Kişi aşağılık duygularından sıyrılmak adına emniyet ve üstünlük kazanmayı hedefler, bunu sağlamak içinse kaygıyı başkalarını kontrol etme aracı olarak görür. Jung'ın savunduğu, kolektifin bilincin altından çıkan, akıl dışı güçler ve görünüşlerin insanların bilinç düzeylerini etkilemesine bağlı geliştirdiği tepkiye kaygı denir. Rank'a göre, her türlü kaygının başlangıcı doğum travmasıyla ilişkilidir. Horney' e göre kaygının nedeni kişinin emniyetinin tehlikede oluşudur. Sullivan'a göre, kişi kaygıyı insan ilişkilerini tehlikeye sokan durumlarda oluşturur (Geçtan, 2006).

2.3.2. Bilişsel Kuram ve Kaygı

Anksiyete bozukluğu ile bilişsel ve davranışçı yaklaşımların odakları birbirine benzer. Bu kuramlar Dağ'a (2004) göre anksiyeteyi açıklarken çaresizlik ve kontrol kavramlarını odak noktası olarak ele alırlar (Ülev, 2014).

Anksiyete, davranışçı kurama göre klasik ve edimsel koşullanmalar yoluyla bilinebilir (Güleç, 2009). Anksiyetenin oluşmasına bilişsel yaklaşıma göre olayların kendisi değil, kişilerin olayla ilgili beklentileri ve yorumları neden olur (Çilli ve ark., 2004).

Bir kişinin davranışının, onun dünyayı nasıl yapılandırdığına bağlı olduğunu söyleyen bu yaklaşıma göre, hatalı yaklaşımlar üzerinde temellenen problemlerin nedeni kişilerin gerçeği çarpıtmasıdır. Beck bu kuramın kurucusudur ve ona göre ruhsal bozuklukların kökeni için bilinçdışına bakılmamalı, bilince bakılmalıdır. Ruhsal bozuklukların meydana gelmesinin temelinde Beck'e göre; "bilişsel işlev bozukluğunun rolü vardır (Karakaş, 2009).

Kaygının nedeni kognitif yaklaşımçıların dediğine göre olayların bizzat şahsi olmaması ile beraber bireyin gerçekleşmesini beklediği , olayların ne durumda ve ne zorlukta anlayıp açıkladığı ile ilişkilidir (Sürmeli, 1997). Bilişsel işleme sırasında birey Beck'e (1985) göre, çevresinin hangi özelliklerine odaklanacağını tespit eder. Bilişsel kuramda, içten ya da dıştan gelen tehditlere karşı birey kendisinde bir duyarlılık olduğunu düşünür. Kişi, stres altında bulunduğu sırada bu inancı nedeniyle şahsına tehlike yaratacak olayları göz önünde bulundurarak kaygı duymaya başlamaktadır. (Alpaslan, 2009).

2.3.3. Öğrenme Kuramı ve Kaygı

Öğrenme kuramcıları kaygıyı Ertürk'ün (1994) aktardığına göre, öğrenilmiş emosyon olarak düşünürler. Kaygının nedeninin üzüntü yaratıcı veya tehlike arz eden bir uyarana karşı verilen şartsız bir tepki olduğunu, ama bazı durumlarda korkutucu veya tehlikeli olmayan uyaranlara yönelik de meydana gelebildiğini, bunun sonucunda da nevrotik kaygı belirtilerinin oluştuğunu söylerler (Şenkal, 2013).

Öğrenme kuramcılarında; kaygının normal olmayan hareketlerin sebebi sonucunda mı yoksa sonucu olarak mı oluştuğu durumlarda görüş ayrılıkları yaşanırken kaygı korkusunun düşük düzeydeki kaygının yüksek düzeydeki kaygıya odaklanması neticesinde meydana geldiği konusunda ise görüş birliği yaşanır (Ertürk, 1994).

Nevrotik kaygı H.J.Eysenck'ın savunduğu, olağan dışı korku, tepkili depresyon ile kaygı anında oluşan istemsiz sinir sistemi cevaplarının hepsinin alışılmış olan koşullanma ile anlaşılabilir şartlı hareketlerdir ve ayrıca bu hareketler, uygunsuz duruma geldiklerinde sinirsel belirtileri oluşturur (Köse, 2009).

2.3.4. Bütüncül Kurama Göre Kaygı Kavramı

Kaygı konusunda Karen Horney, Freud'un fikirlerini rol model almıştır. Farklı olarak Horney kaygının, içgüdülerimizin aşırı kontrolünden kaynaklanan korkudan da öte, bastırılmış dürtülerimizin yarattığı korkudan kaynaklandığını düşünerek olayı sadece cinselliğe bağlamamıştır. Geçtan'a (2000) göre kaygının temelinde çocukluk yılları vardır, lakin kaygıda tüm yaşantımız etkilidir sadece çocukluk yılları değil. Kaygı bozukluklarında Costello ve arkadaşlarına (2011) göre erkekler, kızlara oranla iki kat daha az risk altındadır (Öksüz, 2012).

2.3.5. Biyolojik Kurama Göre Kaygı Kavramı

Biyolojik kurama göre, kaygının kontrol altında tutulamamasında GABA sisteminden kaynaklı bir bozukluk olabilir. Sürekli kaygının biyolojik kuramcılara göre, genetik geçişli olma ihtimali yüksektir. Ancak Kendler ve arkadaşlarının 1992 yılında, ikiz çocuklar üzerinde yaptıkları bir araştırmada bu hipotezi doğrulayacak bir kanıt tespit edilememiştir (Hatunoğlu, 1997).

2.3.6. Varoluşçu Kurama Göre Kaygı Kavramı

Varoluş kaygısı Irvin Yalom'a (1999) göre, hayati değer ve kavramlarla yüzleşmenin kaçınılmaz bir sonucudur. Kaygı Rolla May'e göre, iki rolde oluşur. Kişinin acı ve umutsuzluk duygularını yoğun olarak hissedip bu durumlardan kaçınmak için kendini dar bir alanda kuralların zincirlerine hapsederek yaşamasının

nedeni olan kaygı, olumsuz roldeki kaygıdır. Kişinin onu korkutan durumlar karşısında dahi o durumlarla yüzleşmesini ve kendine yeni yaşam yolları açmasını sağlayan kaygı ise olumlu roldeki kaygıdır (Öksüz, 2012).

2.3.7. İlişkiler Kuramına Göre Kaygı Kavramı

Kişiler arası ilişkilere odaklanmış olan Sullivan'ın kaygıyı, kişinin gerçek veya öznel olarak algıladığı bir tehdit unsuru karşısında hissettiği yoğun bir duygu şeklinde açıkladığını bizlere Altıntaş ve Gültekin (2003) aktarmıştır. Bireyin hissettiği kaygının artmasıyla beraber kişilerarası ilişkilerde bozulmalar, doyum sağlanması gereken önemli gereksinimleri karşılamak için lazım olan motivasyonu sağlayamama ve düşüncelerde azalma yaşanır (Tüfekçiyavaş, 2014).

2.4. Kaygı Bozukluklarında Tedavi

Kişiler, kaygı ile baş etmek için bir takım davranışlar sergilerler. Bu davranışlar şunlardır (Işık ve Taner, 2006);

-İçe-Dönem: Bireyin kaygılanmasına neden olan olayların psikolojik olarak tehdit niteliğinde hissedilmesiyle kişinin içe kapanması durumudur.

-Dışa Vurma: Bireyin kaygısını dışa vurarak yaşaması, agresif davranışlarla boşalımı durumudur.

-Bedene yansıtma: Kişinin kaygıyı bedenindeki bir bölgeye yansıtıp o bölgede oluşan bir problemle ifade etmesi halidir.

-Kaçınma: Kişinin kaygıya neden olan yaşantılardan kaçınmasıyla birlikte kaygının azaltılması ve kontrolünün sağlanması durumudur.

-Problem Çözme: Kaygının bireyde meydana getirdiği duygularla veya olaylarla ilgili sorunları yok etmede uygun davranışların öğrenilmesi için kullanımı durumudur.

Problem çözme davranışı diğer dört maddenin tersine kişiyi geliştiren etkili bir davranış biçimidir (Ar, 2014).

Kaygı bozukluğunda farmakolojik olmayan tedavi yöntemleri, orta şiddette kaygı rahatsızlığı olan bireylerde etkili olabilir. İlaç tedavisiyle birlikte psikolojik tedavi yöntemleri de bilinmelidir. Bu noktada öğrenilmesi ve uygulanması gereken yöntemler dinamik psikoterapi, destekleyici psikoterapi ve bilişsel-davranışçı terapi yaklaşımlarıdır. Bu terapilerin amaçları şunlardır (Saatçioğlu, 2001):

Dinamik psikoterapi: Bu yöntemin amacı; işlev bozukluğuna ait ilişkileri, uyum bozukluğuna yönelik savunmaları ele alarak çatışmanın çözülmesidir.

Destekleyici psikoterapi: Bu yöntemle kaygının kişinin ruhsal durumuna zarar veren doğasının ve bozulmaya neden olan problemleri düzeltilmesi amaçlanır.

Bilişsel-davranışsal terapi: Bilişsel yapılanma, yüzleşme, gevşeme, nefes kontrolünü sağlama, pratik ayrıştırma, psikolojik eğitim, yol gösterici benlik eğitimini kapsayan çalışmalarda bulunmak bu yöntemin asıl hedefidir (Uzday, 2002).

İlaçla Tedavi: İlaç tedavisi tercih edilecek hastaların, kaygısının özellikle günlük yaşamını olumsuz etkilemesi ve bu durumla başa çıkmada zorluk yaşamaması gereklidir. İlaç tedavisinin kesilmesinden bir ay sonra hastaların % 25'inde tekrarlama olurken, % 60 ile % 80'inde ise bir sene içinde kaygının tekrarlama görülür (Yüksel, 2001).

2.5. Kaygı ve Depresyonun Üçlü Modeli

Kaygı ve depresyon belirtilerinin hangi yönlerden benzerliklerinin bulunduğunu ve birbirlerinden nasıl daha iyi ayrıştırılabileceklerini öğrenmek için Clark ve Watson (1991) bir literatür araştırması yapmıştır. Kaygı ve depresyon belirtileri için yapılan bu çalışmanın sonucunda ise üçlü bir model oluşturmuşlardır (Öner, 2012):

- 1) Genel sıkıntı ve bunaltıyla ilişkili belirtiler,
- 2) (Depresyona özgü) Hayattan ve yapılan aktivitelerden zevk/haz alamama hali,
- 3) (Kaygıya özgü) Bedensel gerilim ve uyarılmalar yaşanması.

İlk gruptaki belirtiler arasında; kaygı ve depresyona ait olmayan ancak genel sıkıntı ve negatif duygulanım yansıtan belirtiler ve aynı zamanda uykusuzluk, huzursuzluk, konsantrasyon problemleri gibi sorunlar bulunur (Akdoğan, 2013). Diğer iki grup ise kaygı ve depresyonun kendilerine özgü belirtilerini bünyesinde barındırır. Bir grup depresyona özgü hayattan zevk alamama ve pozitif deneyimlerin yokluğu gibi belirtileri kapsarken, bedensel gerginlik ve uyarılmalarla ilgili kaygıya özgü belirtileri kapsayan grup ise diğer gruptur (Yüksel, 2014).

Kaygı ve depresyonun ortak belirtileri ile ölçümleri arasında güçlü bir bağ bulunmaktadır. Bu modelin kaygı belirtilerine has oluşu ve depresyon belirtilerinden ayrışması yönünden kaygıyı açıklamak adına oluşturulacak bir modelin depresyon belirtileri kontrol edildikten sonraki yapısını incelemek önemlidir (Yüksel, 2014).

BÖLÜM III

YÖNTEM

3.1.Araştırmanın Modeli

Geçmişte olmuş veya şuanda olmaya devam eden bir durumu var olduğu tarzda betimlemeyi hedefleyen araştırma yaklaşımı olan “tarama modeli” olarak tasarlanan bu çalışma da anket formu Liebowitz Sosyal Fobi Belirtileri Ölçeği kullanılarak kullanılmıştır. Anket formu daha önceki çalışmalarda kullanılan anket formlarından esinlenerek araştırma evrenine uygun şekilde düzenlenmiştir. Anket formunda cinsiyet, yaş gibi soruları kapsamaktadır.

3.2.Araştırmanın Evreni Ve Örneklemi

Bu araştırmanın evrenini yetiştirme yurdunda yaşayan öğrenciler ve ailesinin yanında yaşayan öğrenciler oluşturmaktadır.

Bu araştırmanın örneklemini oluşturan ortaokul çağında olan yetiştirme yurdunda yaşayan çocuklar ve ailesinin yanında yaşayan 55 çocuğun 30'u (%54.5) ailesinin yanında yaşayan çocuklar ve 25'i (%45.5) yetiştirme yurdunda yaşayan çocuklar oluşturmaktadır. Ailesinin yanında yaşayan çocukların 16'sının (%53.3) erkek olduğu ve 14'ünün (%46.7) kız olduğu görülmüştür. Yetiştirme yurdunda yaşayan çocukların 20'sinin (%80.0) erkek olduğu ve 5'inin (%20.0) kız olduğu görülmüştür.

3.3.Veri Toplama Araçları

Bu çalışmada kullanılan veri toplama araçları şunlardır:

3.3.1. Kişisel Bilgi Formu (KBF)

Bu form araştırmacı tarafından geliştirilmiştir. KBF' de katılımcıların sosyodemografik durumuna ilişkin sorular yer almıştır. KBF Ek 1'de verilmiştir.

3.3.2. Liebowitz Sosyal Fobi Belirtileri Ölçeği

Liebowitz Sosyal Fobi Belirtileri Ölçeği Liebowitz tarafından 1987 yılında oluşturulmuştur. Ölçeğin ülkemizdeki geçerlilik ve güvenilirlik çalışmalarını Dilbaz ve arkadaşları yapmışlardır. Liebowitz Sosyal Fobi Belirtileri Ölçeği ile sosyal kaygı ve sosyal kaçınma puanları elde edilmektedir. Ölçekte 24'ü kaygı ve 24'ü kaçınma olmak üzere toplam 48 soru yer almaktadır. Durumlarda duyulan kaygıya ve kaçınma durumlarına 1 ile 4 arasında puanlama yapılmaktadır. 1'den 4'e doğru kaçınmanın ve kaygının şiddeti artar.

3.4. VERİLERİN İSTATİSTİKSEL ANALİZİ

Bu araştırma 'tarama modeli' olarak tasarlanmıştır. Araştırmada elde edilen veriler SPSS (Statistical Package for Social Sciences) for Windows 21.0 programı kullanılarak analiz edilmiştir. Verileri değerlendirilirken tanımlayıcı istatistiksel yöntemler (sayı, yüzde, ortalama, standart sapma) kullanılmıştır.

Örneklem sayıları 30'dan küçük olduğu için nonparametrik testlerin kullanması uygun görülmüştür. Niceliksel verilerin karşılaştırılmasında iki gruplu bağımsız değişkenin gruplar arası farkın incelenmesinde Mann Whitney-U testi kullanılmıştır. Araştırmanın bağımlı ve bağımsız değişkenleri arasındaki ilişki Spearman korelasyon ile analiz edilmiştir. İki farklı değişkenin bağımlı değişkende farklılık yaratıp yaratmadığının belirlenmesi için İki Yönlü Anova testi uygulanmıştır.

BÖLÜM IV

BULGULAR

Bu bölümde ailesinin yanında yaşayan yetiştirme yurdunda yaşayan 55 çocuğun kaygı, kaçınma ve sosyal fobi ölçeklerinden elde edilen bilgiler ile araştırmacı tarafından hazırlanan genel bilgi formundan elde edilen bulgular yer almaktadır. Araştırmaya katılan çocukların demografik değişkenlere göre dağılımları Tablo 4.1’de verilmiştir.

Tablo 4.1:Araştırmaya Katılan Çocukların Çeşitli Değişkenlere İlişkin Dağılımı
(n=55)

Demografik Özellikler	Ailesinin yanında yaşayanlar (n=30)		Yetiştirme yurdunda yaşayanlar (n=25)	
	Sayı	%	Sayı	%
Cinsiyet				
Erkek	16	53.3	20	80.0
Kız	14	46.7	5	20.0
Yaş				
13 yaş ve altı	-	-	11	44.0
14 yaş	11	36.7	5	20.0
15 yaş	19	63.3	3	12.0
16 yaş ve üzeri	-	-	6	24.0

Araştırma dahilinde kişisel bilgi formunu ve anket sorularını yanıtlayan 55 çocuğun 30’u (%54.5) ailesinin yanında yaşayan çocuklar ve 25’i (%45.5) yetiştirme yurdunda yaşayan çocuklar oluşturmaktadır. Ailesinin yanında yaşayan çocukların 16’sının (%53.3) erkek çocuğu olduğu ve 14’ünün (%46.7) kız çocuğu olduğu görülmüştür. Ailesinin yanında yaşayan çocukların yaş ortalaması 14.63±.490 (min.’ olduğu saptanmıştır.

Yetiştirme yurdunda yaşayan çocukların 20’sinin (%80.0) erkek çocuğu olduğu ve 5’inin (%20.0) kız çocuğu olduğu görülmüştür. Yetiştirme yurdunda yaşayan çocukların yaş ortalaması 14.04±2.16 (en küçük 11 yaşında, en büyük 18 yaşında) olduğu saptanmıştır.

Tablo 4.2: Ailesinin Yanında Yaşayan Çocukların Sosyal Fobi Ölçeğinin Alt Ölçeklerinden Aldıkları Puan Ortalamalarının Gruba Göre Dağılımı

Ölçek	Ort. ve SS
Kaygı alt ölçeği	54.96 ± 12.41
Kaçınma alt ölçeği	51.83 ± 10.53
Sosyal fobi ölçeği	106.80 ± 20.69

Ailesinin yanında yaşayan çocukların kaygı alt ölçeğinin ortalaması 54.96 ± 12.41, kaçınma alt ölçeğinin ortalaması 51.83 ± 10.53, sosyal fobi ölçeğinin ortalaması 106.80 ± 20.69 olduğu saptanmıştır. **Ortalama değerlere baktığımızda değer 95 ve üzeri olduğu için ailesinin yanında yaşayan çocukların sosyal fobi düzeylerinin çok şiddetli olduğu görülmüştür.**

Tablo 4.3: Yetiştirme Yurdunda Yaşayan Çocukların Sosyal Fobi Ölçeğinin Alt Ölçeklerinden Aldıkları Puan Ortalamalarının Gruba Göre Dağılımı

Ölçek	Ort. ve SS
Kaygı alt ölçeği	49.92 ± 13.53
Kaçınma alt ölçeği	49.68 ± 16.63
Sosyal fobi ölçeği	99.60 ± 28.22

Yetiştirme yurdunda yaşayan çocukların kaygı alt ölçeğinin ortalaması 49.92 ± 13.53, kaçınma alt ölçeğinin ortalaması 49.68 ± 16.63, sosyal fobi ölçeğinin ortalaması 99.60 ± 28.22 olduğu saptanmıştır. **Ortalama değerlere baktığımızda değer 95 ve üzeri olduğu için yetiştirme yurdunda yaşayan çocukların sosyal fobi düzeylerinin çok şiddetli olduğu görülmüştür.**

Bu araştırmanın genel amacı çerçevesinde birinci olarak “çocukların nerede yaşadığı ile çocukların sosyal fobi envanterlerinin alt ölçeklerinin puanları arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?” sorusuna yanıt aranmaktadır.

Tablo 4.4: Çocukların Nerede Yaşadığına Göre Grupların Sosyal Fobi Envanterinin Alt Ölçeklerinin Puanları Açısından Mann Whitney U-Testi İle Karşılaştırılması

	Grup	N	S.O.	S.T.	U	Z	p
Kaygı alt ölçeği	Ailesinin yanında	30	29,85	895,50			
	Yetiştirme yurdunda	25	25,78	644,50	319.50	-.939	.348
	Toplam	55					
	Grup	N	S.O.	S.T.	U	Z	p
Kaçınma alt ölçeği	Ailesinin yanında	30	27,93	838,00			
	Yetiştirme yurdunda	25	28,08	702,00	373.00	-.034	.973
	Toplam	55					
	Grup	N	S.O.	S.T.	U	Z	p
Sosyal fobi ölçeği	Ailesinin yanında	30	28,77	863,00			
	Yetiştirme yurdunda	25	27,08	677,00	352.00	-.389	.697
	Toplam	55					

Tablo 4.4’de görüldüğü gibi; çocukların nerede yaşadığına göre kaygı alt ölçeğinin puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olup olmadığını belirlemek amacıyla Mann Whitney U-Testi yapılmış kaygı alt ölçeğinin nerede yaşandığı açısından anlamlı bir farklılık olmadığı görülmüştür (U=319.50 ; p>0.05).

Çocukların nerede yaşadığına göre kaçınma alt ölçeğinin puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olup olmadığını belirlemek amacıyla Mann Whitney U-Testi yapılmış kaçınma alt ölçeğinin nerede yaşandığı anlamlı bir farklılık olmadığı görülmüştür (U=373.00; p>0.05).

Çocukların nerede yaşadığına göre sosyal fobi ölçeğinin puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olup olmadığını belirlemek amacıyla Mann Whitney U-Testi yapılmış sosyal fobi ölçeğinin nerede yaşandığı anlamlı bir farklılık olmadığı görülmüştür (U=.352; p>0.05).

Bu araştırmanın genel amacı çerçevesinde ikinci olarak “ailesinin yanında yaşayan çocukların cinsiyetleri ile çocukların sosyal fobi envanterlerinin alt ölçeklerinin puanları arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?” sorusuna yanıt aranmaktadır.

Tablo 4.5: Ailesinin Yanında Yaşayan Çocukların Cinsiyetlerine Göre Grupların Sosyal Fobi Envanterinin Alt Ölçeklerinin Puanları Açısından “Mann Whitney U-Testi İle Karşılaştırılması

Grup		N	S.O.	S.T.	U	Z	p
Kaygı alt ölçeği	Erkek	16	15.97	255.50			
	Kız	14	14.96	209.50	104.50	-.312	.755
	Toplam	30					
Grup		N	S.O.	S.T.	U	Z	p
Kaçınma alt ölçeği	Erkek	16	16.66	266.50			
	Kız	14	14.18	198.50	93.50	-.771	.441
	Toplam	30					
Grup		N	S.O.	S.T.	U	Z	p
Sosyal fobi ölçeği	Erkek	16	16.50	264.00			
	Kız	14	14.36	201.00	96.00	-.665	.506
	Toplam	30					

Tablo 4.5’de görüldüğü gibi; ailesinin yanında yaşayan çocukların cinsiyetlerine göre kaygı alt ölçeğinin puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olup olmadığını belirlemek amacıyla Mann Whitney U-Testi yapılmış kaygı alt ölçeğinin cinsiyet açısından anlamlı bir farklılık olmadığı görülmüştür (U=104.50; p>0.05).

Ailesinin yanında yaşayan çocukların cinsiyetlerine göre kaçınma alt ölçeğinin puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olup olmadığını belirlemek amacıyla Mann Whitney U-Testi yapılmış kaçınma alt ölçeğinin cinsiyet açısından anlamlı bir farklılık olmadığı görülmüştür (U=93.50; p>0.05).

Ailesinin yanında yaşayan çocukların cinsiyetlerine göre sosyal fobi ölçeğinin puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olup olmadığını belirlemek amacıyla Mann Whitney U-Testi yapılmış sosyal fobi ölçeğinin cinsiyet açısından anlamlı bir farklılık olmadığı görülmüştür (U=96.00; p>0.05).

Bu araştırmanın genel amacı çerçevesinde üçüncü olarak “yetiştirme yurdunda yaşayan çocukların cinsiyetleri ile çocukların sosyal fobi envanterlerinin alt ölçeklerinin puanları arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?” sorusuna yanıt aranmaktadır.

Tablo 4.6: Yetiştirme Yurdunda Yaşayan Çocukların Cinsiyetlerine Göre Grupların Sosyal Fobi Envanterinin Alt Ölçeklerinin Puanları Açısından “Mann Whitney U-Testi İle Karşılaştırılması

Grup		N	S.O.	S.T.	U	Z	P
Kaygı alt ölçeği	Erkek	20	12.75	255.00			
	Kız	5	14.00	70.00	45.000	-.340	.734
	Toplam	30					
Grup		N	S.O.	S.T.	U	Z	P
Kaçınma alt ölçeği	Erkek	20	11.70	234.00			
	Kız	5	18.20	91.00	24.000	1.768	.077
	Toplam	30					
Grup		N	S.O.	S.T.	U	Z	P
Sosyal fobi ölçeği	Erkek	20	12.15	243.00			
	Kız	5	16.40	82.00	33.000	1.156	.248
	Toplam	30					

Tablo 4.6’da görüldüğü gibi; yetiştirme yurdunda yaşayan çocukların cinsiyetlerine göre kaygı alt ölçeğinin puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olup olmadığını belirlemek amacıyla Mann Whitney U-Testi yapılmış kaygı alt ölçeğinin cinsiyet açısından anlamlı bir farklılık olmadığı görülmüştür (U=45.00; p>0.05).

Yetiştirme yurdunda yaşayan çocukların cinsiyetlerine göre kaçınma alt ölçeğinin puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olup olmadığını belirlemek amacıyla Mann Whitney U-Testi yapılmış kaçınma alt ölçeğinin cinsiyet açısından anlamlı bir farklılık olmadığı görülmüştür (U=24.00; p>0.05).

Yetiştirme yurdunda yaşayan çocukların cinsiyetlerine göre sosyal fobi ölçeğinin puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olup olmadığını belirlemek amacıyla Mann Whitney U-Testi yapılmış sosyal fobi ölçeğinin cinsiyet açısından anlamlı bir farklılık olmadığı görülmüştür (U=33.00; p>0.05).

Bu araştırmanın genel amacı çerçevesinde dördüncü olarak “ailesinin yanında yaşayan çocukların yaşları ile çocukların sosyal fobi envanterinin alt ölçeklerinin puanları arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?” sorusuna yanıt aranmaktadır.

Tablo 4.7: Ailesinin Yanında Yaşayan Çocukların Yaşları İle Çocukların Sosyal Fobi Envanterinin Alt Ölçeklerinin Puanları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

Boyut	Boyut	N	r	p
Kaygıölçeğinpuanları	Yaş	30	.108	.570
Boyut	Boyut	N	r	p
Kaçınmaölçeğinpuanları	Yaş	30	.140	.460
Boyut	Boyut	N	r	p
Sosyalfobiölçeğinpuanları	Yaş	30	.148	.435

Tablo 4.7’de görüldüğü gibi; ailesinin yanında yaşayan çocukların yaşları ile kaygı alt ölçeğinin puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olup olmadığını belirlemek amacıyla Spearman Korelasyon-Analizi yapılmış; çocukların yaşları ile kaygı alt ölçeğinden aldıkları puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmamıştır ($r=.108$; $p>0.05$).

Ailesinin yanında yaşayan çocukların yaşları ile kaçınma alt ölçeğinin puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olup olmadığını belirlemek amacıyla Spearman Korelasyon-Analizi yapılmış; çocukların yaşları ile kaçınma alt ölçeğinden aldıkları puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmamıştır ($r=.140$; $p>0.05$).

Ailesinin yanında yaşayan çocukların yaşları ile sosyal fobi ölçeğinin puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olup olmadığını belirlemek amacıyla Spearman Korelasyon-Analizi yapılmış; çocukların yaşları ile sosyal fobi ölçeğinden aldıkları puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmamıştır ($r=.148$ $p>0.05$).

Bu araştırmanın genel amacı çerçevesinde beşinci olarak “yetiştirme yurdunda yaşayan çocukların yaşları ile çocukların sosyal fobi envanterinin alt ölçeklerinin puanları arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?” sorusuna yanıt aranmaktadır.

Tablo 4.8: Yetiştirme Yurdunda Yaşayan Çocukların Yaşları İle Çocukların Sosyal Fobi Envanterinin Alt Ölçeklerinin Puanları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

Boyut	Boyut	N	r	p
Kaygıölçeğinpuanları	Yaş	30	-.334	.103
Boyut	Boyut	N	r	p
Kaçınmaölçeğinpuanları	Yaş	30	-.440	.028*
Boyut	Boyut	N	r	p
Sosyalfobiölçeğinpuanları	Yaş	30	-.389	.055

*p<0.05

Tablo 4.8’de görüldüğü gibi; yetiştirme yurdunda yaşayan çocukların yaşları ile kaygı alt ölçeğinin puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olup olmadığını belirlemek amacıyla Sperman Korelasyon-Analizi yapılmış; çocukların yaşları ile kaygı alt ölçeğinden aldıkları puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmamıştır ($r=-.334$; $p>0.05$).

Yetiştirme yurdunda yaşayan çocukların yaşları ile kaçınma alt ölçeğinin puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olup olmadığını belirlemek amacıyla Sperman Korelasyon-Analizi yapılmış; çocukların yaşları ile kaçınma alt ölçeğinden aldıkları puanlar arasında istatistiksel olarak negatif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($r=-.440$; $p<0.05$). **Çocukların yaşları arttıkça çocukların kaçınma düzeylerinin de düşmekte olduğu görülmüştür.**

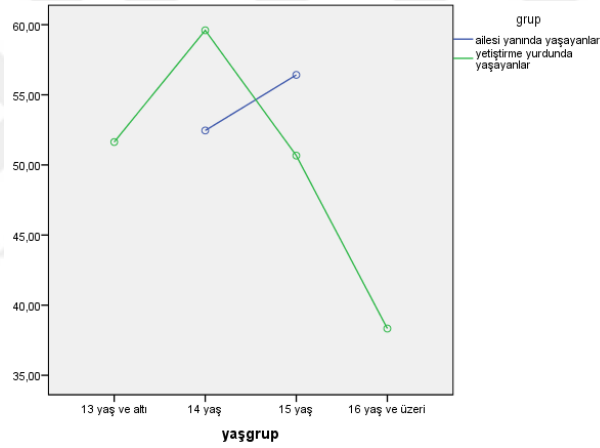
Yetiştirme yurdunda yaşayan çocukların yaşları ile sosyal fobi ölçeğinin puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olup olmadığını belirlemek amacıyla Sperman Korelasyon-Analizi yapılmış; çocukların yaşları ile sosyal fobi ölçeğinden aldıkları puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmamıştır ($r=-.389$; $p>0.05$).

Bu araştırmanın genel amacı çerçevesinde altıncı olarak “çocukların yaşı arttıkça ailesinin yanında yaşayan ve yetiştirme yurdunda yaşayan çocuklar arasında kaygı alt ölçeğinin puanları arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?” sorusuna yanıt aranmaktadır.

Tablo 4.9: Çocukları Yaşı ve Nerede Yaşadıklarına Göre Kaygı Alt Ölçeğinin Puanlarının İki Yönlü ANOVA Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	p
Yaş	1129.595	3	376.532	2.475	.072
Nerede yaşandığı	2.859	1	2.859	.019	.892
Yaş *nerede yaşandığı	245.845	1	245.845	1.616	.210
Hata	7453.104	49	152.104		
Toplam	161811.000	55			

Tablo 4.9’da görüldüğü gibi; tablonun yaş * nerede yaşandığı satırındaki değerlerden yaş ve nerede yaşandığının kaygı üzerindeki ortak etkisinin ($F(1,3) = 1.616 ; p > 0.05$) istatistiksel olarak anlamlı olmadığı görülmektedir.

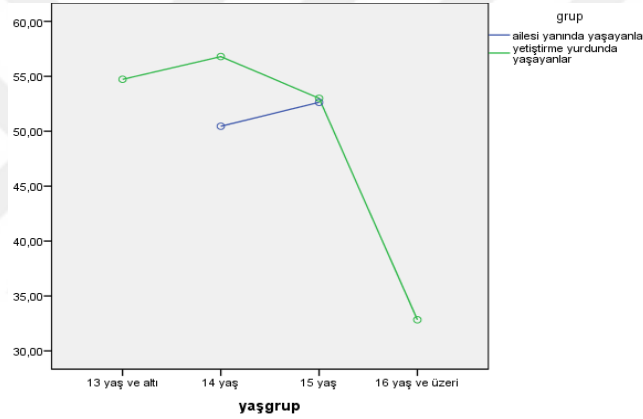
Şekil 1. Çocukların Yaşlarına ve Nerede Yaşadığına Göre Kaygı Alt Ölçeğinin Puanlarına İlişkin Diyagram

Bu araştırmanın genel amacı çerçevesinde yedinci olarak “çocukların yaşı arttıkça ailesinin yanında yaşayan ve yetiştirme yurdunda yaşayan çocuklar arasında kaçınma alt ölçeğinin puanları arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?” sorusuna yanıt aranmaktadır.

Tablo 4.10: Çocukları Yaşı ve Nerede Yaşadıklarına Göre Kaçınma Alt Ölçeğinin Puanlarının İki Yönlü ANOVA Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	p
Yaş	2214.900	3	738.300	4.788	.005
Nerede yaşandığı	66.595	1	66.595	.432	.514
Yaş *nerede yaşandığı	52.779	1	52.779	.342	.561
Hata	7554.963	49	154.183		
Toplam	152161.000	55			

Tablo 4.10’da görüldüğü gibi; tablonun yaş * nerede yaşandığı satırındaki değerlerden yaş ve nerede yaşandığının kaçınma üzerindeki ortak etkisinin ($F(1,3) = .342$; $p > 0.05$) istatistiksel olarak anlamlı olmadığı görülmektedir.

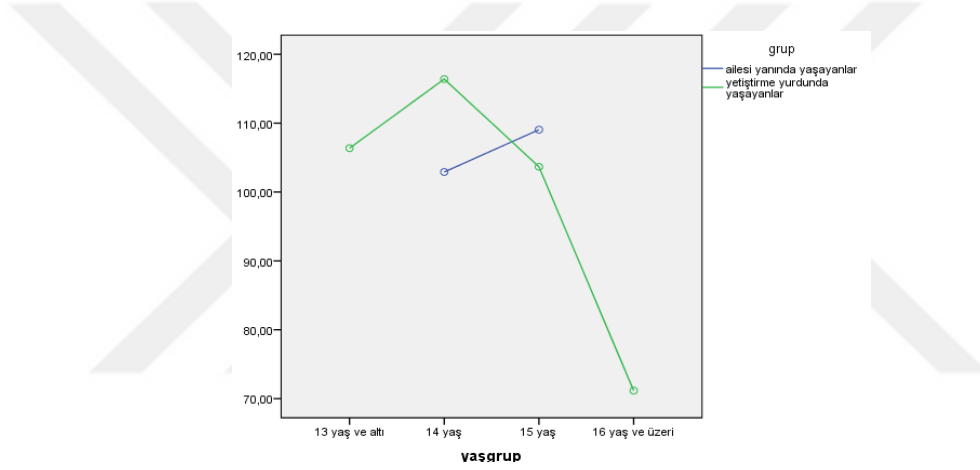
Şekil 2. Çocukların Yaşlarına ve Nerede Yaşadığına Göre Kaçınma alt Ölçeğinin Puanlarına İlişkin Diyagram

Bu araştırmanın genel amacı çerçevesinde sekizinci olarak “çocukların yaşı arttıkça ailesinin yanında yaşayan ve yetiştirme yurdunda yaşayan çocuklar arasında sosyal fobi ölçeğinin puanları arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?” sorusuna yanıt aranmaktadır.

Tablo 4.11: Çocukları Yaşı ve Nerede Yaşadıklarına Göre Sosyal Fobi Ölçeğinin Puanlarının İki Yönlü ANOVA Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	p
Yaş	6383.857	3	2127.952	4.262	.009
Nerede yaşandığı	97.049	1	97.049	.194	.661
Yaş *nerede yaşandığı	526.444	1	526.444	1.054	.310
Hata	24465.102	49	499.288		
Toplam	621734.000	55			

Tablo 4.11’de görüldüğü gibi; tablonun yaş * nerede yaşandığı satırındaki değerlerden yaş ve nerede yaşandığının sosyal fobi üzerindeki ortak etkisinin ($F(1,3) = 1.054$; $p > 0.05$) istatistiksel olarak anlamlı olmadığı görülmektedir.

Şekil 3. Çocukların Yaşlarına ve Nerede Yaşadığına Göre Sosyal Fobi Ölçeğinin Puanlarına İlişkin Diyagram

Bu araştırmanın genel amacı çerçevesinde dokuzuncu olarak “ailesinin yanında yaşayan çocukların kaygı, kaçınma ve sosyal fobi ölçeklerinden aldıkları puanlar arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?” sorusuna yanıt aranmaktadır.

Tablo 4.12. Ailesinin Yanında Yaşayan Çocukların Kaygı, Kaçınma ve Sosyal Fobi Ölçeklerinden Aldıkları Puanlar Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

Boyut	Boyut	N	r	p
Kaygıölçeğinpuanları	Sosyalfobiölçeğinpuanları	30	.948	.001**
Boyut	Boyut	N	r	p
Kaçınmaölçeğinpuanları	Sosyalfobiölçeğinpuanları	30	.846	.001**
Boyut	Boyut	N	r	p
Kaygıölçeğinpuanları	Kaçınmaölçeğinpuanları	30	.659	.001**

**p<0.01

Tablo 4.12’de görüldüğü gibi; ailesinin yanında yaşayan çocukların kaygı ölçeğinden aldıkları puanlar ile kaçınma ölçeğinden aldıkları puanlar arasında anlamlı ve pozitif yönde ilişkili olduğu görülmektedir ($r=.659$; $p<0.01$). **Bir diğer deyişle kaygı düzeyleri arttıkça; kaçınma düzeylerinde artmakta olduğu görülmektedir.**

Ailesinin yanında yaşayan çocukların kaygı ölçeğinden aldıkları puanlar ile sosyal fobi ölçeğinden aldıkları puanlar arasında anlamlı ve pozitif yönde ilişkili olduğu görülmektedir ($r=.948$; $p<0.01$). **Bir diğer deyişle kaygı düzeyleri arttıkça; sosyal fobi düzeylerinde artmakta olduğu görülmektedir.**

Ailesinin yanında yaşayan çocukların kaçınma ölçeğinden aldıkları puanlar ile sosyal fobi ölçeğinden aldıkları puanlar arasında anlamlı ve pozitif yönde ilişkili olduğu görülmektedir ($r=.846$; $p<0.01$). **Bir diğer deyişle kaçınma düzeyleri arttıkça; sosyal fobi düzeylerinde artmakta olduğu görülmektedir.**

Bu araştırmanın genel amacı çerçevesinde onuncu olarak “yetiştirme yurdunda yaşayan çocukların kaygı, kaçınma ve sosyal fobi ölçeklerinden aldıkları puanlar arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?” sorusuna yanıt aranmaktadır.

Tablo 4.13. Yetiştirme Yurdunda Yaşayan Çocukların Kaygı, Kaçınma ve Sosyal Fobi Ölçeklerinden Aldıkları Puanlar Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

Boyut	Boyut	N	r	p
Kaygıölçeğinpuanları	Sosyalfobiölçeğinpuanları	30	.907	.001**
Boyut	Boyut	N	r	p
Kaçınmaölçeğinpuanları	Sosyalfobiölçeğinpuanları	30	.910	.001**
Boyut	Boyut	N	r	p
Kaygıölçeğinpuanları	Kaçınmaölçeğinpuanları	30	.702	.001**

**p<0.01

Tablo 4.13’de görüldüğü gibi; yetiştirme yurdunda yaşayan çocukların kaygı ölçeğinden aldıkları puanlar ile kaçınma ölçeğinden aldıkları puanlar arasında anlamlı ve pozitif yönde ilişkili olduğu görülmektedir ($r=.702$; $p<0.01$). **Bir diğer deyişle kaygı düzeyleri arttıkça; kaçınma düzeylerinde artmakta olduğu görülmektedir.**

Yetiştirme yurdunda yaşayan çocukların kaygı ölçeğinden aldıkları puanlar ile sosyal fobi ölçeğinden aldıkları puanlar arasında anlamlı ve pozitif yönde ilişkili olduğu görülmektedir ($r=.907$; $p<0.01$). **Bir diğer deyişle kaygı düzeyleri arttıkça; sosyal fobi düzeylerinde artmakta olduğu görülmektedir.**

Yetiştirme yurdunda yaşayan çocukların kaçınma ölçeğinden aldıkları puanlar ile sosyal fobi ölçeğinden aldıkları puanlar arasında anlamlı ve pozitif yönde ilişkili olduğu görülmektedir ($r=.910$; $p<0.01$). **Bir diğer deyişle kaçınma düzeyleri arttıkça; sosyal fobi düzeylerinde artmakta olduğu görülmektedir.**

ARAŞTIRMANIN SONUÇLARI

- ✓ Ailesinin yanında yaşayan çocukların sosyal fobi ölçeğinin ortalaması (106.80± 20.69) olduğu saptanmıştır. Ortalama değerlere baktığımızda değerın 95 ve ↑ olduğu için ailesinin yanında yaşayan çocukların sosyal fobi düzeylerinin çok şiddetli olduğu görülmüştür.
- ✓ Yetiştirme yurdunda yaşayan çocukların sosyal fobi ölçeğinin ortalaması (99.60 ± 28.22) olduğu saptanmıştır. Ortalama değerlere baktığımızda değerın 95 ve ↑ olduğu için yetiştirme yurdunda yaşayan çocukların sosyal fobi düzeylerinin çok şiddetli olduğu görülmüştür.
- ✓ Yetiştirme yurdunda yaşayan çocukların yaşları ile kaçınma alt ölçeğinin puanları arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Çocukların yaşları arttıkça çocukların kaçınma düzeylerinin de düşmekte olduğu görülmüştür.
- ✓ Ailesinin yanında yaşayan çocukların kaygı ölçeğinden aldıkları puanlar ile kaçınma ölçeğinden aldıkları puanlar arasında anlamlı ilişkili olduğu görülmektedir. Bir diğer deyişle kaygı düzeyleri arttıkça; kaçınma düzeylerinde artmakta olduğu görülmektedir.
- ✓ Ailesinin yanında yaşayan çocukların kaygı ölçeğinden aldıkları puanlar ile sosyal fobi ölçeğinden aldıkları puanlar arasında anlamlı ilişkili olduğu görülmektedir. Bir diğer deyişle kaygı düzeyleri arttıkça; sosyal fobi düzeylerinde artmakta olduğu görülmektedir.
- ✓ Ailesinin yanında yaşayan çocukların kaçınma ölçeğinden aldıkları puanlar ile sosyal fobi ölçeğinden aldıkları puanlar arasında anlamlı ilişkili olduğu görülmektedir. Bir diğer deyişle kaçınma düzeyleri arttıkça; sosyal fobi düzeylerinde artmakta olduğu görülmektedir.
- ✓ Yetiştirme yurdunda yaşayan çocukların kaygı ölçeğinden aldıkları puanlar ile kaçınma ölçeğinden aldıkları puanlar arasında anlamlı ilişkili olduğu görülmektedir. Bir diğer deyişle kaygı düzeyleri arttıkça; kaçınma düzeylerinde artmakta olduğu görülmektedir.
- ✓ Yetiştirme yurdunda yaşayan çocukların kaygı ölçeğinden aldıkları puanlar ile sosyal fobi ölçeğinden aldıkları puanlar arasında anlamlı ilişkili olduğu

görülmektedir. Bir diğere deyişle kaygı düzeyleri arttıkça; sosyal fobi düzeylerinde artmakta olduğu görülmektedir.

- ✓ Yetiştirme yurdunda yaşayan çocukların kaçınma ölçeğinden aldıkları puanlar ile sosyal fobi ölçeğinden aldıkları puanlar arasında anlamlı ilişkili olduğu görülmektedir. Bir diğere deyişle kaçınma düzeyleri arttıkça; sosyal fobi düzeylerinde artmakta olduğu görülmektedir.

BÖLÜM V

TARTIŞMA VE YORUM

Ailesinin yanında yaşayan öğrencilerin ve yetiştirme yurdunda yaşayan öğrencilerin sosyal kaygı düzeylerini kıyasladığımız bu çalışmada katılımcılardan elde edilen bulgular literatür ışığında değerlendirilmiştir.

Ailesinin yanında yaşayan çocukların sosyal fobi düzeylerinin çok şiddetli olduğu görülmüştür. Ayrıca bu çocukların kaygı düzeyleri arttıkça; kaçınma düzeylerinde artmakta olduğu görülmektedir.

Çocuklardaki kaygı düzeyinde bulunan değişikliklerde çevresel faktörlerin etkisi önemlidir. Ailelerin yanlış tutumları çocuklarda davranışsal sorunlara neden olabilmektedir. Erken dönemde çocuklukta bakım verenle iyi ilişki yaşamamış çocukların sonraki süreçlerde kaygı gibi sorunlar yaşadıkları bilinmektedir. Özellikle diğerleri ile kurduğu olumsuz ilişkiler kendine dair olumsuz benlik tasarımı çocukta özgüven yetersizliği yaratır. Anne ve babaların çocuklarında yetersizliğe sebep verebilecek ve toplumsal alanlarda çekilmeler yaratacak davranışlardan kaçınmalı çocukların kendini ifade edebileceği alanlar yaratmalıdır. Ayrıca bu durumun çocukların içinde buldukları sosyal koşullar ve mekanlardan da etkilebildiği unutulmamalıdır.

Bizim çalışmamıza paralel olarak Erkan ve arkadaşları (2002) Ergenlerin ‘Sosyal Kaygı Düzeylerinin Ana Baba Tutumları Ve Cinsiyet Açısından İncelenmesi’ adlı çalışmalarında ergenlikteki öğrencilerin sosyal kaygılarının ebeveyn tutumlarıyla cinsiyetine göre oluşan değişiklik durumunu incelediği araştırmanın neticesine bakılırsa, ana baba tutumlarının puanları Olumsuz Değerlendirilmekten Korkma ile Sosyal Kaçınma ve Huzursuzluk Ölçeği puanlarının temel etkisinin istatistiksel olarak anlamlı olduğu görülmüştür. Koruyucu-istekçi ve otoriter ebeveyn tutumuyla yetiştirilen öğrencilerin yüksek puana sahip oldukları görülürken, demokratik ebeveyn tutumuyla büyütülen öğrencilerin ise Olumsuz Değerlendirilmekten Korkma ile Sosyal Kaçınma ve Huzursuzluk Ölçeklerinden aldıkları puanların düşük olduğu görülmüştür. Ebeveyn tutumu ve cinsiyet

değişkenlerinin Olumsuz Değerlendirilmekten Korkma ile Sosyal Kaçınma ve Huzursuzluk Ölçeklerinin puanlarına olan ortak etkilerinin istatistiksel anlamda anlamlı olduğu görülmüştür. Sosyal fobinin anne baba tutumları ile olan ilişkisini ortaya koymuştur.

5-6 yaş çocuklarıyla ilgili çalışma yapan Gülay (2009), onların sosyal konumlarını etkileyen çeşitli değişkenleri inceleyerek okul öncesi dönemde oluşan akran ilişkileri, çocuklardaki zihinsel, sosyal, psikolojik ve fiziksel gelişimlerini etkileme ihtimalinin olabileceğini söylemiştir. Akran ilişkilerindeki ilk deneyimlerin yaşanması ve bu ilişkilerin kısaca uzun süreli etkilerinde okul öncesi dönemin önemi büyüktür. Araştırmanın amacının bu bağlamdan yola çıkarak, 5-6 yaş çocuklarının sosyal konumlarına etki eden çeşitli değişkenler ve bu değişkenlerin birbirleri ile ilişkileri olduğunu söyleyebiliriz. Araştırmayla, çocukların sosyal konumları ile korkulu-kaygılı olma, dışlanma, başkalarına yardımı amaçlayan sosyal davranış ve sosyal olmayan davranış arasında ilişki bulunmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Sosyal çevrenin çocuklarda ciddi sorun yaratmadığını ve sosyal fobi oluşturabilecek etmenleri tekrar değerlendirilmesi gerektiğini belirtmiştir.

Literatür çalışmalarında görüldüğü üzere bazı çalışmalar bizim sonuçlarımızla paralel bazıları da sonuçlara ulaşmıştır. Temelde şunu belirtmek gerekir çocuklarda sosyal fobi ile anne baba tutumları arasında bir ilişkinin varlığı kabul görmektedir.

Ailesinin yanında yaşayan çocukların kaygı düzeyleri arttıkça; sosyal fobi düzeylerinde artmakta olduğu görülmektedir. Aynı zamanda kaçınma düzeyleri arttıkça; sosyal fobi düzeylerinde de artmakta olduğu görülmektedir

Ebeveynlerin çocuklarında olumsuz benlik oluşturacak davranışlar sergilemeleri ve sosyal hayatta bu çocukların yeterince yer alamaması bu durumun sebebi olarak karşımıza çıkmaktadır. Ailelerin yanlış tutumları çocuklarda davranışsal sorunlara ve kaygı gibi sorunlar neden olduğunu özellik diğerlerinin onlar ile ilgili değerlendirmelerinden kaynaklı çocukta yetersizlik oluşur bu da kaygı davranışını ortaya çıkarır kaygılı durumlarda bir baş etme yöntemi de kaçınma olarak karşımıza çıkmamaktadır. Bu da çocuklarda sosyal fobiler oluşturmaktadır. Ayrıca

bu durumun çocukların içinde buldukları sosyal koşullar ve mekanlardan da etkileyebildiği unutulmamalıdır.

Araştırma sonuçlarına kapsamında sosyal kaygı düzeyi yüksek öğrencilerin ailelerinde sosyal kaygı düzeyi düşük öğrencilerin ailelerine göre daha fazla otoriter ve koruyucu tutumlarla karşılaştıkları söylenebilir.

Hamarta (2009) ergen bireylerin sosyal kaygılarının kişiler arası problem çözmeyle mükemmeliyetçilik yönünden incelenmesi adlı çalışmanın hedefi ergen kişilerin problem çözme ve mükemmeliyetçilik düzeylerinin sosyal kaygı düzeylerini anlamlı düzeyde ilişkisini gözlemlemektir.

Literatür çalışmaları kapsamında bakıldığında bizim çalışmamızda paralel bir çok sonuç mevcuttur. Bizim çalışmamızda kaygı arttıkça kaçınma artmış buna paralel olarak sosyal fobi yüksek bulunmuştur. Bu çalışmalarda benzer sonuçlara ulaşılmıştır.

Yetiştirme yurdunda yaşayan çocukların kaygı düzeyleri arttıkça; kaçınma ve sosyal fobi düzeylerinde artmakta olduğu görülmektedir.

Çocukların yetiştirme yurtlarında kalmalarının nedenleri arasında; ebeveynlerinden birisinin ya da ikisinin de vefat etmesi, savaş, doğal afet veya ebeveynlerin ayrılmaları sayılabilir. Çalışmamızda bu çocukların sorunlarına değinmeye çalıştık. Bu çocukların yaşadığı sorunların nedenlerini araştırırken kaygı, kaçınma ve sosyal fobi düzeylerinin yüksek olmasını erken dönem bakım veren ilişkisi sevgi ihtiyacının giderilmemiş olmaması dikkat ettiği noktalarıdır. Erken dönemde çocuklukta bakım verenle iyi ilişki yaşamamış çocukların sonraki süreçlerde kaygı gibi sorunlar yaşadıkları bilinmektedir. Özellikle diğerleri ile kurduğu olumsuz ilişkiler kendine dair olumsuz benlik tasarımı çocukta özgüven yetersizliği yaratır. Kaygı düzeyi yüksek bireylerin baş etme becerilerinin işlevsiz olduğu bilinmektedir. Toplumsal ilişkileri zayıftır. Yetiştirme yurdunda yaşayan çocukların kaygı düzeyleri arttıkça; kaçınma ve sosyal fobi düzeylerinde artmasının sebepleri arasında çocukların yaş itibari çok olmaları ve soruları algılama ihtimalleri de göz önünde bulundurulmalıdır

Akgün ve Kubilay'ın (2012) yaptıkları ve yetiştirme yurtlarında kalan 16-18 yaş grubundaki ergenlerin anksiyete seviyelerinin belirlenmesi adlı çalışmasında ergenlerin kaygı düzeyleri kaçınma ve sosyal fobi düzeyleri arasında anlamlı ilişki olduğunu belirtmiştir.

Kutlu (1998) yetiştirme yurdu öğrencilerinin özsaygı düzeylerinin incelenmesi adlı çalışmasında, Malatya Yetiştirme Yurdu'nda yaşayarak lise ve ortaokula giden 13-18 yaşlarındaki 132 öğrencinin özsaygı seviyeleri çeşitli değişkenlere bakılarak araştırılmıştır. Yetiştirme yurtlarında yaşayan öğrencilerin arkadaşlık ilişkilerinin, gelecekte beklentilerinin ve algıladıkları akademik başarılarının kendilerinin özsaygı seviyeleri üzerindeki etkisinin önemli olduğuna, fakat öğrencilerin yurda geldikleri yaşlarının, yurttaki kalma zamanlarının, ailelerinden birilerini görme sıklığının, algılanan personel tutumunun onların özsaygı seviyeleri üzerindeki etkisinin önemli olmadığına araştırma neticesinde ulaşılmıştır. Bu çalışma da görüldüğü bu çocukların davranışları üzerine etkili bir çok faktör vardır.

Literatür çalışmaları kapsamında bakıldığında bizim çalışmamızla paralel bir çok sonuç mevcuttur. Bizim çalışmamızda Yetiştirme yurdunda yaşayan çocukların kaygı düzeyleri arttıkça; kaçınma ve sosyal fobi düzeyleri yüksek bulunmuştur. Bu çalışmalarda benzer sonuçlara ulaşılmıştır. Bu sonuçlara etki eden faktörler incelenmiştir.

Yetiştirme yurdunda yaşayan çocukların kaçınma düzeyleri arttıkça; sosyal fobi düzeylerinde artmakta olduğu görülmektedir. Ayrıca bu çocukların sosyal fobi düzeylerinin çok şiddetli olduğu görülmüştür.

Kaygı düzeyi yüksek bireylerin baş etme becerilerinin yanlış şekillendiği daha doğrusu baş etmeyi öğrenemediklerini söyleyebiliriz. Toplumsal ilişkileri zayıf olan bu çocukların sosyal fobileri yüksek olmasında yetersiz toplumsal ilişkilerinin durumu dayanak gösterilebilir. Kaçınma düzeyleri ve sosyal fobi düzeylerinde pozitif ilişki bulunmasının nedeni olarak ta bu iki faktörün neden sonuç ilişkisi içerisinde olmasındandır. Yetiştirme yurdunda yaşayan çocukların yaşadığı sorunların nedenlerini erken dönem bakım veren ilişkisi yetersiz bakım, sevgi ihtiyacının giderilmemiş olmaması olarak söylemek yanlış olmaz. Erken dönemde çocuklukta

bakım verenle iyi ilişki yaşamamış çocukların sonraki süreçlerde kaygı gibi sorunlar yaşadıkları bilinmektedir. Özellik diğerleri ile kurduğu olumsuz ilişkiler kendine dair olumsuz benlik tasarımı çocukta özgüven yetersizliği yaratır.

Gülay (2009) 5-6 yaşlarında bulunan çocuklarının sosyal konumlarını etkileyen değişkenleri araştırdığı çalışmasında sosyal çevrenin çocuklarda ciddi sorun yaratmadığını ve sosyal fobi oluşturabilecek etmenleri tekrar değerlendirilmesi gerektiğini belirtmiştir. Yani bizim çalışmamızın aksine sonuçlar elde etmiştir.

Bayoğlu ve Purutçuoğlu (2010) yetiştirme yurdunda kalan ergenlerin gelecek beklentileri ve sosyal destek algıları isimli çalışma da 13–18 yaşında olan korunma gereksinimi duyan ergenlerin sosyal destek algıları ve gelecekte beklediklerini saptamak amaçlanmıştır. Araştırma sonucunda, kaygı düzeyinin yüksek olması bireylerde olumsuz davranışlar oluşturduğuna dair sonuçlar saptamıştır. Bizim çalışmamızda yetiştirme yurdunda yaşayan çocukların kaçınma düzeyleri arttıkça; sosyal fobi düzeylerinde artmakta olduğu görülmektedir. Ayrıca bu çocukların sosyal fobi düzeylerinin çok şiddetli olduğu görülmüştür.

Erkan ve arkadaşları (2002) Ergenlerin ‘Sosyal Kaygı Düzeylerinin Ana Baba Tutumları Ve Cinsiyet Açısından İncelenmesi’ adlı araştırmaları ergenlikteki öğrencilerin sosyal kaygılarının ebeveyn tutumlarına ve cinsiyete göre değişiklik gösterip göstermediğini incelemişlerdir ve araştırmanın neticelerine göre sosyal fobinin ebeveyn tutumlarıyla arasında ilişki vardır. Bizim de çalışmamız da çocukların bakım veren tutumlarında etkilendiği sonucuna ulaşılmıştır.

Yetiştirme yurdunda yaşayan çocukların yaşları ile kaçınma alt ölçeğinin puanları arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Çocukların yaşları arttıkça çocukların kaçınma düzeylerinin de düşmekte olduğu görülmüştür.

Çocuklar gelişimsel süreçlere bağlı olarak ta kaygı düzeyleri farklılaşır baş etme becerileri de bu çerçevede şekillenir. Küçük çocukların stresle baş etme de daha donanımsız oldukları aşıkardır. Bu sonuç ta yaşam becerilerinin kısıtlı olması hayata hazırlıksız ve çocukların korunaksız olmaları etkili olduğu düşüncesindeyiz.

Özyürek ve Demiray (2010) Yurtta ve ailesi yanında kalan ortaöğretim öğrencilerinin kaygı düzeylerinin karşılaştırılması ismiyle yaptıkları kaygıyla alakalı incelemelerine göre, kaygı düzeyi üzerinde pek çok değişkenin etkisi vardır. Kaygıya etki eden faktörlerden en önemlisi yaştır. Doğumdan sonraki iki yılla ergenlik dönemi kaygının en yoğun olarak yaşandığı senelerdir.

Özdal ve Aral (2005) baba yoksunu olan ve anne-babası ile yaşayan çocukların kaygı adlı çalışmayı yapmalarının amacı, anne-babası ile birlikte yaşayan ve baba yoksunu olan çocukların kaygı seviyelerini tespit etmek ve bazı değişkenlerin kaygı seviyesi üzerinde farklılık oluşturup oluşturmadığını incelemektir. Baba yoksunu olan çocukların sosyoekonomik düzey, yaş, cinsiyet değişkenleri yönünden durumluk ve sürekli kaygılarının anne-babasıyla yaşayan çocukların kaygılarından yüksekte olduğuna araştırmanın sonucunda ulaşılmıştır. Bunlara ek olarak da durumluk kaygı puan ortalamaları üzerinde yaş unsurunun ve sürekli kaygı puan ortalamaları üzerinde ise baba yoksunluğunun istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılığa sebep olduğu tespit edilmiştir.

Bayoğlu ve Purutçuoğlu (2010) yetiştirme yurdunda kalan ergenlerin gelecek beklentileri ve sosyal destek algıları isimli çalışma da 13–18 yaşında bulunup korunmaya ihtiyacı olan ergen bireylerin sosyal destek algıları ile gelecek beklentilerini saptamak için planlanmış ve yürütülmüştür. Çalışma sonucunda, ergenlerin yaşları arttıkça kaçınma düzeylerinin de düşmekte olduğu saptanmıştır. Bizim çalışmamıza benzer sonuçların varlığına rağmen yaş faktörüne dair sonuçların nötrlüğünü saptayan çalışmaların mevcut olduğunu belirttik.

Yetiştirme yurdunda yaşayan çocukların ve ailesinin yanında yaşayan çocukların yani her iki grubunda sosyal fobi düzeylerinin çok şiddetli olduğu görülmüştür. Ayrıca bu çocukların kaygı düzeyleri arttıkça; kaçınma ve sosyal fobi düzeylerinde artmakta olduğu görülmektedir.

Çocuklar gelişimsel süreçlere bağlı olarak ta kaygı düzeyleri farklılaşır baş etme becerileri de bu çerçevede şekillenir. Küçük çocukların stresle baş etme de daha donanımsız oldukları aşikardır. Ancak bu iki grupta benzer sonuçlara

ulaşmasında ebeveynlerin tutumları ve yetiştirme yurdunda çalışanların tutumlarının paralellik gösterdiği söylenebilir.

Özyürek ve Demiray (2010) Yetiştirme Yurdunda ve aileleri yanında yaşayan öğrencilerinin kaygı düzeylerinin karşılaştırılması adlı kaygıyla ilgili çalışmalarında, ortaöğretimde okumakta olan öğrencilerin durumluk ve sürekli kaygı seviyelerinin yaş, cinsiyet, ailesi yanında ve yurttan kalma durumlarıyla ilişkisini incelemek amaçlanmıştır. Ve bu sonuçlar yurttan kalan çocukların daha hassas olduklarını saptamıştır.

Akgün ve Kubilay (2012) yetiştirme yurdu içinde yaşayan anksiyete düzeylerinin 16-18 yaş arasındaki adölesanların belirlenmesi adlı çalışmada ergenlerin kaygı düzeyleri kaçınma ve sosyal fobi düzeyleri arasında anlamlı ilişki olduğunu belirtmiştir.

Yaptığımız araştırma sonunda elde ettiğimiz bulgular ışığında alanda çalışan araştırmacılara, psikologlara, ailelere, öğretmenlere ve çocuk yetiştirme yurdunda çalışan personele bazı önerilerde bulunduk.

Alanda çalışan araştırmacıların bu konuyla ilgili daha farklı değişkenlerle çalışmaları gerekmektedir. Örneğin sonraki yıllarda bu çocukların yetişkinlik dönemindeki davranışsal sorunları araştırılabilir.

Bu çocuklarla çalışan psikologların bağlanma ilişkileri, öz değer ve grup çalışmaları yapmaları bu çocukların anlaşılmasında işe yarayabilir.

Anne baba ve öğretmenlerin doğru tutumları öğrenip benimsemeleri ve çocuklara rol model olmaları gerekmektedir.

Çocuk yetiştirme yurdunda çalışan personelin insanı merkeze alan bir yaklaşımla çalışmaları ve bu çocukların diğerlerine oranla daha kırılgan olduklarını bilmelidirler.

KAYNAKÇA

- Akdoğan, A. (2013). Farklı Depresyon Anksiyete Stres Düzeylerine Sahip Üniversite Öğrencilerinin Akademik Erteleme Davranışlarının İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Necmettin Erbakan Üniversitesi, Konya.
- Akgün, Ş., Kublay, G. (2012). Yetiştirme Yurdunda Kalan 16-18 Yaş Grubundaki Adölesanların Anksiyete Düzeylerinin Belirlenmesi. Turkish Journal of Research & Development in Nursing, 14(1).
- Alpaslan, A H, (2009). Ergen Yaştaki Lisanslı Sporcularda Anksiyete Ve Depresyon Düzeyleri İle Yaşam Kalitesinin Araştırılması Uzmanlık Tezi. Uludağ Üniversitesi, Bursa.
- Ar, F. (2014). Normal gelişim gösteren çocuğa sahip ebeveynler İle Otizmlili çocuğa sahip ebeveynlerin evlilik uyumu ve Anksiyete düzeylerinin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Haliç Üniversitesi, İstanbul.
- Bayoğlu, A. S., Purutçuoğlu, E. (2010). Yetiştirme Yurdunda Kalan Ergenlerin Gelecek Beklentileri Ve Sosyal Destek Algıları. Kriz Dergisi, 18(1), 27-39.
- Bilgin, AS. (2010). Anksiyetenin Dikkat ve Bilişsel Süreçler ile İlişkinin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Ege Üniversitesi. İzmir.
- Ceylan, M.E, Yazan, B. (2000). Araştırma ve Klinik Uygulamada Biyolojik Psikiyatri Anksiyete Bozuklukları, Cilt III, Birinci Baskı, 77–112.
- Çilli, AS. Kaya, N. Said Bodur,S., Özkan,İ., Kucur, R. (2004). Ev kadınlarında ve çalışan evli kadınlarda psikolojik belirtilerin karşılaştırılması. Genel Tıp Derg.,;14(1).
- Erkan, Z., Gürçay, S., Sabahattin, Ç. A. M. (2002). Ergenlerin sosyal kaygı düzeylerinin ana baba tutumları ve cinsiyet açısından incelenmesi.Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 10(10).

- Ertürk, S. (1994). Anksiyete Bozukluklarında İşlevsel Olmayan Tutumların Ölçülmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans, Ege Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Tezi, İzmir.
- Geçtan, E. (2006) Psikodinamik Psikiyatri ve Normal Dışı Davranışlar. İstanbul, Metis Yayınları.
- Gülay, H. (2009). 5-6 yaş çocuklarının sosyal konumlarını etkileyen çeşitli değişkenler. Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 6(1).
- Güleç, C. (2009). Psikiyatri'nin ABC'si. 2. Baskı. İstanbul: Say Yayınları.
- Hamarta, E. (2009). Ergenlerin sosyal kaygılarının kişilerarası problem çözme ve mükemmeliyetçilik açısından incelenmesi. İlköğretim Online, 8(3).
- Hatunoğlu, A.K.A. (1997). Ailenin Sosyo Ekonomik ve Kültürel Düzeyinin Çocuğun Kaygı Düzeyine Etkisi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Erzurum.
- Işık E, Taner Y. (2006). Çocuk Ergen ve Erişkinlerde Anksiyete Bozuklukları. Asimetrik Parelel Kitabevi,3-29.
- Işık E. (2006). Anksiyete Belirtileri ve Tipleri: Çocuk Ergen ve Erişkinlerde Anksiyete Bozuklukları. İstanbul Golden, Golden Print;26-31.
- Karakaş, S. (2009). Çalışan Gençlerde Depresyon ve Anksiyetenin Yordayıcısı Olarak Kişilik Özellikleri. Yüksek Lisans Tezi,Ege Üniversitesi, İzmir.
- Kocabaşoğlu N. (2005). Stress ve Anksiyete, Ğ.Ü. Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Sürekli Tıp Eğitimi Etkinlikleri Sempozyum Dizisi;47:181-98.
- Köse, H. (2009). Dağcılar ve Sedenterlerde Öz Bilinç ile Depresyon, Ankiyete ve Stres İlişkisi. Yüksek Lisans Tezi. Sakarya Üniversitesi, Sakarya.
- Kutlu, M. (1998). Yetiştirme yurdu öğrencilerinin özsaygı düzeylerinin incelenmesi. Eğitim ve Bilim, 22(110).

- Levent, B. A., Şükrü, U., Aydın, H. (2006). Sosyal Fobi: Etiyoloji, Klinik Gidiş, Komorbidite ve Tedavisi. *Turkiye Klinikleri Journal of Internal Medical Sciences*, 2(12), 26-29.
- Öbekli, T. (2013). Şizofreni Ve Bipolar Bozukluk Tanısı İle Ayaktan Tedavi Gören Hastaların Eşlerinin Depresyon, Anksiyete Ve Cinsel İşlev Düzeylerinin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Arel Üniversitesi, İstanbul.
- Öksüz, G. (2012). Kadın ve Aile Sağlığı Merkezi'ne Başvuran Evli Kadınların Anksiyete Düzeylerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi, Yüksek Lisans Tezi. Haliç Üniversitesi, İstanbul.
- Öner, A. (2012). Yetişkin Bireylerin Anksiyete Bozukluğuna Sahip Olup Olmaması ile Kullandıkları Mizah Tarzları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi Yüksek lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi, Adana.
- Özdal, F., Aral, N. (2005). Baba Yoksunu Olan Ve Anne-Babası İle Yaşayan Çocukların Kaygı. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6(2).
- Öztürk, O. ve Uluşahin, A. (2011). *Ruh Sağlığı ve Bozuklukları*, 11. Baskı, Ankara.
- Özyurt. CB, Deveci, A. (2010). Manisa'da Kırsal Bir Bölgedeki 15-49 Yaş Evli Kadınlarda Depresif Belirti Yaygınlığı ve Aile İçi Şiddetle İlişkisi. *Türk Psikiyatri Dergisi*;21.
- Özyürek, A., Demiray, K. (2010). Yurtta ve ailesi yanında kalan ortaöğretim öğrencilerinin kaygı düzeylerinin karşılaştırılması. *Doğuş Üniversitesi Dergisi*, 11 (2) 2010, 247-256
- Saatçioğlu Ö. (2001). Yaygın Anksiyete Bozukluğunun Tedavisi Ve Yeni Yaklaşımlar. *Klinik Psikofarmakoloji Bülteni*; 11(1) : 60-77.
- Sübaşı, G. (2010). Üniversite öğrencilerinde sosyal kaygıyı yordayıcı bazı değişkenler. *Eğitim ve Bilim*, 32(144), 3-15.

- Sümer, A.S. (2008). Farklı öz-anlayış düzeylerine Sahip Üniversite öğrencilerinde depresyon, anksiyete ve stresin değerlendirilmesi. Yüksek Lisans Tezi. Selçuk Üniversitesi, Konya.
- Şeker, M. (2014). Güreş Eğitim Merkezlerindeki Güreşçilerin Depresyon, Kaygı ve Stres Düzeylerinin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Muğla.
- Şenkal, İ. (2013). Üniversite Öğrencilerinde Çocukluk Çağı Travmaları ve Bağlanma Biçiminin Depresyon ve Kaygı Belirtileri İle İlişkisinde Aleksitiminin Aracı Rolünün İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Tükel, R. (1997) Panik Bozukluğu; Psikiyatri Dünyası; 1: 12–17
- Tükel, R. (2000) Anksiyete Bozuklukları, Çizgi Tıp Yayınevi, Ankara
- Tükel, R. (2002) Panik Bozukluğu, Klinik Psikiyatri Dergisi; Ek 3: 5–13
- Tükel, R., Alkın, T. (2006) (eds). Anksiyete Bozuklukları , Türkiye Psikiyatri Derneği Yayınları, Bilimsel Çalışma Birimleri Dizisi No:4, 1. Baskı, Ankara, 41-143
- Tümkaya, S. (2005). Ailesi yanında ve yetiştirme yurdunda kalan ergenlerin umutsuzluk düzeylerinin karşılaştırılması. Türk Eğitim Bilimleri Dergisi, 3(4), 445-459.
- Türk Dil Kurumu (1998). 1. Baskı, Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları, 1: 44.
- Uzday, İ. T. (2002). Anksiyetenin Nörobiyolojisi. Klinik Psikiyatri, 1, 5-13.
- Ülev, E. (2014). Üniversite Öğrencilerinde Bilinçli Farkındalık Düzeyi ile Stresle Başa Çıkma Tarzının Depresyon, Kaygı ve stres belirtileriyle ilişkisi. Yüksek Lisans Tezi Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

- Yaycı, L. (2000). Düşük Benlik Saygısı Gösteren Border Zeka Düzeyindeki Cerebral Palsy'li Ergen ve Erken Erişkinlerde Yapılan Grupla Psikolojik Danışmanın Benlik Saygısı ve Anksiyete Düzeyine Etkisi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Yelkenci, İ. (2009). Üniversite Sınavına Hazırlanan Öğrencilerin Depresyon ile Anksiyete Düzeylerinin Çeşitli Değişkenlere göre İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Arel Üniversitesi, İstanbul.
- Yıldız, F. (1998). Anksiyete ve Depresyonda Nitrik Oksidin Rolü. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Kocaeli Üniversitesi, Kocaeli.
- Yüksel, N. (2001). Ruhsal Hastalıklar, 2. Baskı, Ankara, Çizgi Tıp Yayınevi.
- Yüksel, S. (2007). Tip 1 ve Tip 2 Diyabetik Hastaların Uyku Kalitesi, Anksiyete, Depresyon Ve Yaşam Kalitesinin Değerlendirilmesi. Yüksek Lisans Tezi, Afyonkarahisar Kocatepe Üniversitesi, Afyon.

EKLER

Ek-1:Kişisel Bilgi Formu

Adı soyadı:

Yaş:

Cinsiyet:

Yaşadığı kurum:

Maddi gelir:

Okuduğu okul:

Okuduğu sınıf:

Ek-2: Liebowitz Sosyal Fobi Belirtileri Ölçeği

Lütfen aşağıdaki formu dikkatle okuyun.

Sol kolondaki durumlarda duyduğunuz kaygının şiddetine göre, 1 ile 4 arasında puan verin. Sağ kolonda aynı durumlar tekrar sıralanmıştır. Bu defa bu durumlardan kaçınıyorsanız, kaçınmanın şiddetine göre yine 1 ile 4 arasında puan verin. Puanlamayı aşağıdaki tariflere göre yapın.

Teşekkürler.

Kaygı

- 1: Yok ya da çok hafif
- 2: Hafif
- 3: Orta derecede
- 4: Şiddetli

Kaçınma

- 1: Kaçınma yok ya da çok ender
- 2: Zaman zaman kaçınıyorum
- 3: Çoğunlukla kaçınıyorum
- 4: Her zaman kaçınıyorum

Kaygı

Puan

1. Önceden hazırlanmaksızın bir toplantıda kalkıp konuşmak
2. Seyirci önünde hareket, gösteri ya da konuşma yapmak
3. Dikkatleri üzerinde toplamak
3. Dikkatleri üzerinde toplamak
4. Romantik veya cinsel bir ilişki kurmak amacıyla birisiyle tanışmaya çalışmak
5. Bir gruba önceden hazırlanmış sözlü bilgi sunmak
6. Başkaları içerdeyken bir odaya
7. Kendisinden daha yetkili biriyle konuşmak
8. Satın aldığı bir malı ödediği parayı geri almak üzere mağazaya iade etmek,
9. Çok iyi tanımadığı birisine fikir ayrılığı veya hoşnutsuzluğun ifade edilmesi
10. Gözlendiği sırada çalışmak
11. Çok iyi tanımadığı bir kişiyle yüz yüze konuşmak
12. Bir eğlenceye gitmek
13. Çok iyi tanımadığı birisinin gözlerinin içine doğrudan bakmak
14. Yetenek, beceri ya da bilginin sınanması
15. Gözlendiği sırada yazı yazmak
16. Çok iyi tanımadığı bir kişiyle telefonla konuşmak
17. Umumi yerlerde yemek yemek
18. Evde misafir ağırlamak
19. Küçük bir grup faaliyetine katılmak
20. Umumi yerlerde bir şeyler içmek
21. Umumi telefonları kullanmak
22. Yabancılarla konuşmak
23. Satış elemanının yoğun baskısına karşı koymak
24. Umumi tuvalette idrar yapmak

Puan

Kaçınma

Kayı

- 1: Yok ya da çok hafif
- 2: Hafif
- 3: Orta derecede
- 4: Şiddetli

Kaçınma

- 1: Kaçınma yok ya da çok ender
- 2: Zaman zaman kaçınırım
- 3: Çoğunlukla kaçınırım
- 4: Her zaman kaçınırım

Kaçınma

Puan

1. Önceden hazırlanmaksızın bir toplantıda kalkıp konuşmak
2. Seyirci önünde hareket, gösteri ya da konuşma yapmak
3. Dikkatleri üzerinde toplamak 3. Dikkatleri üzerinde toplamak
4. Romantik veya cinsel bir ilişki kurmak amacıyla birisiyle tanışmaya çalışmak
5. Bir gruba önceden hazırlanmış sözlü bilgi sunmak
6. Başkaları içerdeyken bir odaya
7. Kendisinden daha yetkili biriyle konuşmak
8. Satın aldığı bir malı ödediği parayı geri almak üzere mağazaya iade etmek,
9. Çok iyi tanımadığı birisine fikir ayrılığı veya hoşnutsuzluğun ifade edilmesi
10. Gözlendiği sırada çalışmak
11. Çok iyi tanımadığı bir kişiyle yüz yüze konuşmak
12. Bir eğlenceye gitmek
13. Çok iyi tanımadığı birisinin gözlerinin içine doğrudan bakmak
14. Yetenek, beceri ya da bilginin sınanması
15. Gözlendiği sırada yazı yazmak
16. Çok iyi tanımadığı bir kişiyle telefonla konuşmak
17. Umumi yerlerde yemek yemek
18. Evde misafir ağırlamak
19. Küçük bir grup faaliyetine katılmak
20. Umumi yerlerde bir şeyler içmek
21. Umumi telefonları kullanmak
22. Yabancılarla konuşmak
23. Satış elemanının yoğun baskısına karşı koymak
24. Umumi tuvalette idrar yapmak

ÖZGEÇMİŞ

16 Şubat 1990 İstanbul doğumluyum. İlk, orta ve lise öğrenimimi İstanbul'da tamamladım. Aynı şehirde Okan Üniversitesinden mezun oldum. Daha sonra Beykent Üniversitesi Klinik Psikoloji Yüksek Lisans programında eğitimime devam ettim.

Hayri Üveys MERALER

